

Новы Час

АЛЕНА МАКОЎСКАЯ

Стар. 4

АЛЬТЕРНАТИВА БЕЗ АЛЬТЕРНАТИВЫ

У Беларусі, па інфармацыі Мінабароны, штогод выяўляецца сем-восем чалавек, якія не хоцуць браць у руку зброю

Стар. 6

РЭФЕРЭНДУМ НА АНДРЭЯ

30 лістапада 2010 года ў Дзень Святога Андрэя можа пачацца працэс выхаду Шатландыі са складу Вялікабрытаніі

Стар. 12

МАРМАЗЯЎР СУПРАЦЬ ЖАБАВОКА

Стар. 14–15

ЧЫТАЙЦЕ
У НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

СУЧАСНАЕ БЕЛАРУСКАЕ СЯРЭДНЯВЕЧЧА

Артыкул Сяргея Нікалюка
з цыклу «Азбука паліталогіі»

▶ З НАГОДЫ

МЯСЦОВЫЯ ВЫБАРЫ ПА НОВЫМ ЗАКАНАДАЎСТВЕ

Вольга Хвой

Улады Беларусі вырашылі
прадэманстрантаваць Захаду
імгненнную гатоўнасць да
дэмакратыі. У першым
чытанні 104 дэпутаты Палаты
прадстаўнікоў аднаголосна
выказаліся за ўнісенне
змяненняў і дапаўненняў
у выбарчае заканадаўства
Беларусі.

130 праправак у 45-ці артыкулах
Выбарчага кодэksа закранаюць
працэдуру выбараў ад фарміравання
выбарчых камісій да вылучэння
кандыдатаў. Па словам
старшыні Цэнтры выбаркама Лідзіі
Ярмошынай, выбарчыя камісіі
атрымаваюць больш незалежнасці
ад органаў улады. У прыватнасці,
прапануеца забараніць
мясцовым выкананчым і распрадачым
органам улады ўключыць
сваіх прадстаўнікоў у склад
выбарчых камісій. Чыноўнікі
могуць складаць не больш адной
траціны выбарчай камісіі, 30
працэнтаў сябраў выбарчай
камісіі абавязкова павінны быць з
палітычных партый і грамадскіх
аб'яднанняў.

Лідзія Ярмошына адзначыла,
што «істотны аўтэнтычны блок»
праправак закранае спрашчэнне
парадку вылучэння і регістрацыі
кандыдатаў у дэпутаты і презідэнты.
Па яе словам, за апошнія гады
значна скарацілася колькасць
прэтэндэнтаў, якіх вылучаюць
ад партый: у парыўнанні з парламенцкімі
выбарамі 2004-га і 2008
гадоў іх стала ў 6 раз менш. Таму
плануеца спрасціць збор подпі-

саў, дазволіць вылучэнне кандыдатаў па ўсіх акругах, незалежна ад наяўнасці там структуры партыі. Збор подпісаў можна будзе ажыццяўляць у выглядзе пікету і без дазволу на гэта мясцовых уладаў. «Напярэдадні выбарчай кампаніі мясцовыя ўлады вызначаць месцы, дзе нельга будзе праводзіць пікеты», — паведаміла старшыня ЦВК. У астатніх месцах зборы подпісы будзе дазволена.

Спросіць жышці кандыдатам у дэпутаты і презідэнты дазволяць фармаваць асабістыя выбарчыя фонды. Сродкі можна будзе накіроўваць на фінансаванне агітацыі. Для кандыдатаў у презідэнты вызначана мяжа агульнага аўтому фонду да 3 тысяч базавых велічынь (пяціпёр гэта 105 мільёнаў рублёў), для кандыдатаў у дэпутаты — 1 тысяча базавых велічынь (35 мільёнаў рублёў). Пералічваць сродкі ў фонды могуць толькі грамадзяніне і юрыдычныя асобы Беларусі. Фінансавая дапамога з-за мяжы забаронена.

Прапануеца таксама змяніць падставы для адмовы ў рэгіст-

рацыі кандыдатаў. У прыватнасці, памылкі ў біяграфічных звестках не будуць з'яўляцца падставай для адмовы. А памылкі ў дэкларацыі аб прыбытках і маёмасці могуць быць падставай для адмовы толькі ў выпадку, калі носяць істотны характар і інфармацыя была ўточнена наўмысна.

Лідзія Ярмошына лічыць, што «пратрабаванні Еўрасаюза і АБСЕ максімальна ўлічаныя — на 85–90 процэнтаў». Аднак у Бюро па дэмакратычных інститутах і правах чалавека (БДПЧ) АБСЕ прапаўкі ў Выбарчы кодэкс пакуль не накіраваныя, і зварот-

нага каментару на конт мяркуемых новаўядзенняў не было. Чакаеца, што ў другім чытанні законопраект будзе разгледжаны Палатай прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу 10 снежня.

Нягледзячы на шэраг палёгкаў, у выбарчое заканадаўства так і не былі ўнесеныя змены, якія датычацца найперш адкрылага падліку галасоў для назіральнікаў. Ва ўмовах Беларусі гэта азначае, што на папярэдніх этапах бліжэйшых выбарчых кампаніях будзе мець месца пэўны лібералізм, але выніковыя і галоўныя працэдуры па-ранейшаму застануцца закрытымі для кантролю.

На хвалі дыялогу з Захадам бліжэйшай выбарчай кампанія ў мясцовыя саветы хутчэй за ўсё пройдзе адносна ліберальная. Аднак трэба ўлічваць, што ў апазіцыі наўрад ці хопіць рэсурсу, каб ахапіць усе выбарчыя арругі — праца, як звычайна, будзе кропкавай, і прарыву чакаць не варта. Еўропа, якая надзвычай зацікаўлена ў развіціі адносінаў з Беларуссю, прыме вынікі выбараў нават з парушэннямі, як тое было пасля апошняй парламенцкай кампаніі, што ў сваю чаргу будзе своеасаблівым заахвочваннем афіцыйнаму Мінску.

Зрэшты, ужо даўно бачна, што гульня ідзе па мясцовых, а не брусьельскіх правілах. А апазіцыя паступова ўключыцца ў працэс легалізацыі ўлады. Истотны момант: каб змяніць ціперашию ситуацыю ў грамадска-палітычным сектары, адных праправак у выбарчое заканадаўства недастаткова. Палітычнай сістэме Беларусі гэтыя прапаўкі як мэртваму прыпаркі. Але ж добра ўпісваюцца ў «павольныя крокі» насустрач дэмакратыі.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

ПАДРАБЯЗНАСЦІ

ЗАБІУСЯ АБ БАРДЗЮР У ЦЭНТРЫ ГОРАДА?

Вольга ХВОІН

28 лістапада ў Мар'інай Горцы пахавалі сябра партыі БНФ, распаюсідніка незалежнай прэзы Валянціна Доўнара. Яму быў толькі 51 год. Яго смерць выклікае многа пытанні: міліцыянты гавораць пра няшчасны выпадак, знаёмыя — пра забойства.

Валянцін Доўнар працаваў у Мінску ў Белдзяржстраху. У пятніцу 20 лістапада, атрымаўшы заробак і чарговы нумар газеты «Новы час» для распаюсіду, ён прыехаў у Мар'інай Горку. Позна вечарам Валянцін знайшлі ў не-прытомным стане з чэрепна-мазгавой траўмай на пляцоўцы побач з кінатэатрам «Кастрычнік» у цэнтры горада. Месца даволі люднае: недалёка чыгуначны вакзал, мясцовы РУУС і КДБ, у самім кінатэатры па пятніцах ладзяць дыскатэкі, тут жа месціцца папулярны бар «Тэхас». Але атрымалася, што нікто не бачыў нападу, нікто не звярнуў увагу на чалавека, які ляжаў на зямлі без прытомнасці. Валянцін ў прыёмны пакой мясцовай бальніцы прывезла хуткая, якую выклікалі міліцыянты.

Ужо на пахаванні стала вядома, што ўсе дакументы, грошы, торба Валянціна зніклі. Пры ім, як рассказала мачі, была чужая, не яго торба, у якой знаходзіліся нейкія паперы на імя Баратухі, менавіта таму ён і прабыў у бальніцы пад імем Баратухі Івана Іванавіча. Праз тыдзень Валянцін Доўнар памёр ад гематомы галаўнога мозгу, так і не апрытомеўшы. Міліцыянты лічаць, што Валянцін сам паваліўся ды ўдарыўся аб тратуарную плітку. Ці магчыма ўпасці на роўным месцы, калі

няма галалёду, так, каб разбіць патыліцу да смерці? У бальніцы гаварылі, што траўма — вынік удара тулем прадметам, гумавым дручком ці яшчэ нечым цяжкім.

Закіды наконт таго, што Валянцін Доўнар быў п'яны, у адзін голас разбураюць яго знаёмы і калегі: ён ніколі не піў — ні на святах, ні ў кампаніі. Хаця ў РУУСе гавораць, што адразу была праведзеная экспертыза, якая паказала моцны стан алкагольнага ап'янення.

«Ён быў як дарослае дзіця, — расказвае сябар Валянціна Сяпан Кульчанка. — Такога нават у думках не хочацца крыўдзіць, не тое што на справе». Уласнай сям'і Валянцін не меў, у яго быў толькі маці і брат. Застаўся недабудаваны дабротны дом у Мар'інай Горку, пакоі якога застаўленыя хатнімі кветкамі (захапленне Валянціна), а па падворку бегаюць цяпер ужо нічыйныя самотныя коткі.

На пахаванні былі тыя, хто добра ведаў Валянціна. Прыхідзеў і выключаны з партыі БНФ Альесь Міхалевіч. Чаго не скажаш пра мінскае кіраўніцтва партыі. З іх не было нікога, хоць Валянцін Доўнар ужо шмат гадоў у БНФ. Варта аддаць належнае калегам Валянціна па Белдзяржстраху — з Мінску правесці ў апошні шлях чалавека прыехалі больш за дваццаць чалавек.

Крымінальная справа па факце гібелі Валянціна Доўнара паўніль не заведзеная. Кіраўнік крымінальнага вышуку Мар'інай Горкі Яўген Кульбіцкі паведаміў, што міліцыя правяла праверку і накіравала ў працу працягу «адказны матэрыял», то бок не знайшла падстаў для завядзення крымінальнай справы. «Магчыма, яго асабістая речы і скралі, а магчыма ён іх сам згубіў», — заявіў Кульбіцкі. — Але крыміналу ў здаронні няма. Доўнар сам упаў і разбіў галаву аб бардзюру».

ПАЗІЦЫЯ

ЗА НАШЫ ГРОШЫ

«Падтрымліваць расійскі аўтапрам за грошы беларусаў — цынічна», — лічыць лідэр Руху «За Свабоду» Аляксандар Мілінкевіч.

«Улада кажа, што трэба паставіць заслон старым машынам, каб Беларусь не стала звалкай старых аўтамабіляў. Але чамусыці ў нас нікто добрахвотна не адмаўляецца ад еўрапейскага «хламу», на карысць новай працуцці АўтоВАЗу. Мыты вельмі завышаны і на новыя аўтамабілі. У некаторых выпадках мыта падвысіцца амаль у 10 разоў. Гэта выкryвае сапраўдную мету новай мытнай палітыкі — абарону расійскіх вытворцаў легкавых аўтамабіляў. Згоды беларускіх уладаў на новыя мыты дэмантруе

цынічнае стаўленне да інтэрсаў сваіх грамадзян», — падкрэслівае Аляксандар Мілінкевіч.

На думку лідэра Руху «За Свабоду», аўтамабіль, які даўно ператварыўся з раскошы ў штодзённую неабходнасць, стане менш даступным. Беларусам прапануюць купляць мениш якасныя, не сучасныя і дастатковая дарагі расійскія машыны. Беларуская прамысловасць не атрымае ад гэтага ніякіх выгод.

«Калі б у Беларусі быў нармальная і паслядоўная адносіна з краінамі Еўрасаюза, дык у нашай краіне даўно была распачата зборка папулярных мадэляў аўтамабіляў, а мыта на новыя еўрапейскія аўтамабілі была б вельмі нізкай», — падсумоўвае Аляксандар Мілінкевіч.

Прэс-служба Руху «За Свабоду»

КАМПАНІЯ

УЛАДЫ АТАКУЮЦЬ БХД

Генадзь КЕСНЕР

За апошнія два месяцы многія заснавальнікі Партыі «Беларуская хрысціянская дэмакратыя», дакументы на регістрацыю якой пададзены ў Міністэрства юстыцыі, сталі ахвярамі беспрэцэдэнтнай кампаніі запалохвання і дыскрэдытацыі.

Пра гэта 2 снежня на адмысловай сустэрэчы з журналістамі казалі сустаршыні БХД і актыўісты арганізацыі, якія на ўласным досведзе зведалі ўціск як з боку спецслужб, так і працаадаўца.

«Шырокамаштабныя дзеянні і Міністэрства юстыцыі, і Камітэта дзяржаўнай бяспекі, і аддзелаў па ідэалогіі выканкамаў, і іншых спецслужб, да якіх я залічваю і Беларуское тэлебачанне, іншыя дзяржаўныя тэлеканалы, сведчаць пра тое, што ёсць спецыяльная дзяржаўная замова на БХД, і апошнія два месяцы ўлада сваімі рапрэсіўнымі і абсалютна антызаконнымі дзеяннямі рыхтуе нерэгістрацыю», — адзначыў сустаршыня арганізацыі Аляксей Шэйн.

Па словам Віталя Рымашэўскага, асноўнымі «ахвярамі» кампаніі пераследзе сталі менавіта тыя людзі, што сталі заснавальнікі «Беларускай хрысціянскай дэмакратыі», паставілі свае подпісы пад адпаведнымі дакументамі. Многіх падпісантаў выклікаюць у ідэалагічныя адзізелы і патрабуюць ад іх адклікаць свае подпісы або падпісаць заявы, што яны насамрэч не падпісвалі дакументы аб заснаванні БХД. Прыйдзеным актыўістам БХД пагражают зваленніямі, выключэннямі з навучальных установ альбо непрацягам працоўнага контракту, як тое здарылася з актыўісткай БХД з Баранавіч Галінай Ярошэвіч.

Адным з моцных удараў па партыі зрабілася з'яўленне на форуме аднаго з найбуйнейшых беларускіх інтэрнэт-парталаў кампрамату на сустаршыню БХД, бацьку пяці дзяцей Георгія Дэмітрука, пры падрыхтоўцы чаго быў скарыстаны сучасныя тэхнічныя сродкі. Сам Дэмітрук ужо падаў у працу працягу заяву

з патрабаваннем адрэагаваць на з'яўленне абрэзлівага матэр'ялу і прыцягнучы аўтара кампрамату да адказнасці.

Дзяржаўныя СМІ вядуть кампанію ачарнення і паклётпу на кіраўнікоў і актыўістаў БХД, і часта гэта ўжо ўжо сур'ёзную небяспеку. «Мы памятаем, што пасля нядаўнага сюжэта па Беларускім тэлебачанні, у якім было выліта шмат бруду на БХД і аднаго з яе заснавальнікаў Паўла Севярынца, у яго бацькі Каствуся Севярынца здарыўся інфаркт», — нагадаў Вітаўт Рымашэўскі.

Варта адзначыць, што зараз у судзе Першамайскага раёна Мінска знаходзіцца заява ад узбуджні супраць БТ спрабы аб абароне гонару і годнасці абрацаных у той праграме актыўістамі «Беларускай хрысціянской дэмакратыі» і самай арганізацыі ў цэлым.

CMI

СУСВЕТНЫ ФОРУМ РЭДАКТАРАЎ

1 снежня ў Хайдарабадзе (Індыя) адбылося афіцыйнае адкрыццё 62-га Сусветнага кангрэса газет і 16-га Сусветнага форума рэдактараў. 3 вітальнай прамовай на цырымоніі адкрыцця выступіла прэзідэнт Індый Працібха Паціл.

У форуме, які штогод праводзіцца ў Індыі, адкрыццё газетай (WAN-IFRA), удзельнічае каля 1000 рэдактараў і выдаўцоў з 87 краін, у тым ліку з Беларусі — рэдактар газеты «Новы час» Аляксей Кароль і рэдактар мультымедыйнага часопіса «34mag.net» Ірына Віданава.

Традыцыйна на цырымоніі адкрыцця форума ўручается ўзнагарода «Залатая асадка свабоды» ў знак салідарнасці з журнalistamі і рэдактарамі, якія пе-

раследуюцца за свае перакананні і выкананне прафесійнага абавязку. Лаўрэатам 2009 года стаў рэдактар пакістанскіх газет «Friday Times» і «Daily Times» Найям Сетхі. У 2003 годзе «Залатую асадку свабоды» атрымала Беларуская асацыяцыя журнalistau.

Праграма форума сканцэнтравана на дзвюх асноўных тэмах: свабода слова і развіццё СМИ ва ўмовах фінансавага кризису. Быў прадстаўлены даклад пра сусветныя тэндэнцыі развіцця газетнай індустрыі. Абміркоўваліся пытанні будучыні журнalistyki, зместу і формы выданняў, спалучэння друкаваных і мультымедыйных платформ, а таксама бізнес-мадэлі для далейшага развіцця СМИ.

Удзельнікі форума прыйшлі да агульнай вынівовы, што асноўным інструментам перадолення адмоўнага ўплыву фінансавага кризису на газетную індустрыю з'яўляецца якасная журнalistyka, якая дапаможа ўтрымліваць пашырэнне чытаццю аўдыторыю, і такім чынам павялічыць наклады выданняў.

Сімвалічна, што форум адбываецца ў Індыі — другім па памеры медыйным рынку ў свеце (пасля Кітая), дзе, нягледзячы на кризіс, назіраецца інтэнсіўны рост як друкаваных, так і электронных СМИ. Форум працягне працу да 4 снежня.

ГРОШЫ

ПЕНСІІ ПАМЕНШЫЛІСЯ

Міністэрства апублікаў даўніны аў памерах пенсіі за лістапад. Як вядома, менавіта з гэтага месяца ў краіне былі падвышаны працоўныя пенсіі ў сярэднім на 9,5 працэнта.

У прыватнасці, сярэдняя працоўная пенсія па ўзросту ў намінале павялічылася на 9,7 працэнта (з 409652 рублёў у кастрычніку да 449361 рублёў у лістападзе). Нядрэнны дадатак, здаецца, але толькі калі не прымасць да ўвагі інфляцыю. Паколькі папярэдніе падвышэнне пенсій было праведзена ажно ў жніўні мінулага года, а рост коштаў са жніўня па кастрычнікі, наўнават па афіцыйных дадзеных, склаў 13,4 працэнта, то гэта азначае, што пенсіянеры наўнават пасля падвышэння сталі жыць горш, чым у жніўні мінулага года на 3,3%.

Лістападаўскае падвышэнне не кампенсавала пенсіяннерам інфляцыйных стратаў. Да таго ж, наколькі вядома, хуткім часам яшчэ аднаго падвышэння пенсій не чакаецца, а інфляцыйны збірае сваё жніво штогесяц, такім чынам, ужо да Новага года пенсіянеры зноў застануцца ні з чым.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

НОВЫЯ СІМВАЛЬІ БЕЛАРУСІ

Сяргей САЛАЎЁУ

Ёсць такая гісторыя.
Задумаў неяк Паскробышаў
(персанальны рэферэнт
Сталіна) «падсядзець»
тады яшчэ не маршала,
але кірауніка фронтам
Ракасоўскага. І прыйшоў
да Сталіна, маўляў
Ракасоўскі маральна
разбешчваецца, ніводнай
спадніцы не прапускае,
пры жывой жонцы ў яго ў
паплюбоўніцах Любоў Арлова,
але і ёй ён здраджвае
з любымі сувязісткамі-
тэлеграфісткамі. «А як
справы на фронце ў
таварыша Ракасоўскага?»,
— запытаўся Сталін.

Абмеркаванне
пераключылася на
тое, што на фронце ў
Ракасоўскага ўсё добра. Ужо
сыходзячы, Паскробышаў
запытаўся ў Сталіна:
«Так што ж мы будзем
рабіць з Ракасоўскім?»
«Зайдзросціць», — адказаў
Іосіф Вісарыёнавіч.

Гэта гісторыя цалкам пасуе да сітуацыі, якая здарылася з адным з сувязнавальнікаў партыі «беларуская хрысціянская дэмакратыя» Георгіем Дэмітруком. 1 снежня аўдыёзапісы, што тычацца Дэмітрука, з'явіліся на адным з форуму на партале *tut.by* і разасланыя большасці інфармацыйных рэсурсаў. «Прадстаўніцы старадаўнія прафесіі Оля, Лена і Юля» абвінавацілі Дэмітрука ў запачынасці за «паслугі».

«Я зварнуўся ў прокуратуру Кобрына з просьбай даць прававую ацэнку дзеянням інтэрнэт-рэсурсу *tut.by*, на форуме якога былі апублі-

Можа, Берлусконі і паставіў свой камерцыйна каштоўны подпіс пад нейкімі контрактамі, але пра гэта ніхто ні слова не сказаў. Інфармація — закрытая, толькі чуткі, што Берлусконі падпісаў нейкія банкаўскія контракты і контракты на мадэрнізацыю вяенай тэхнікі. Больш — нічога.

Складаеца ўражанне, што спадар Сільвія жыць не маг без беларускай цукерачніцы.

І яшчэ адна знакавая падзея. Палац працтвайшчынікі прыняла ў першым чытанні законапраект «Аб унісенні дапалучэння і змянення ў законы Рэспублікі Беларусь па пытаннях правядзення выбараў і рэферэндумаў».

Законапраект змяняе парадак фарміравання выбарчых камісій. Спрашчаецца парадак вылучэння кандыдатаў, у тым ліку ад палітычных партый. А таксама парадак правядзення перадвыбарчых сустэрэз з грамадзянамі ў выглядзе масавых сходаў, пікетаў. Кандыдаты маюць права праводзіць масавыя мерапрыемствы па перадвыбарчай агітацыі ў паведамляльным парадку ў спецыяльна адведзеных для гэтага месцах, а таксама магчымасць ажыццяўляць сумесную агітацыю. Падчас правядзення мясцовых выбараў выключаецца парог яўкі выбаршчыкай, неабходны для прызнання таго, што выбары ў мясцовыя саветы адбыліся.

Паводле яго слоў, у яго ёсць

дамоўленасць з незалежнымі экспертамі наконт правядзення аналізу аўдыёзапісу. «Я ведаю, што з дапамо-

Photo:ByMedia.Net

гай тэхнічных сродкаў можна зрабіць які заўгодна мантаж. Але з дапамогай тых жа сродкаў можна ўстанавіць і факт мантажу. Менавіта гэта я і збіраюся зрабіць. Я не сумняваюся, што нам удастца даказаць мантаж», — зазначаў Георгій.

Навошта нешта даказваць? Гэта ж суцэльні пазітыўны піяр у дачыненні да Дэмітрука ў прыватнасці і да БХД цалкам!

Дэмітрук — больш за 40 гадоў. У яго ёсць жонка і пяцёра дзяцей. А што такое пяцёра дзяцей, разумее кожны, хто мае хоць аднаго. Першага пасадзі на гаршчок, у другога прaver дзённік, трэціму дапамажы задачку па матэматыцы рашиць, чацвёртага пакармі, пятому памперсы памяняй, а гэтым часам першы ўжо гуляцца хоча, дый гаршчок трэба вынесці. Жонку трэба ўлагодзіць, і пры гэтым Дэмітрук яшчэ бавіць час з трyma путанамі разам і адначасова? Гэта ж якое здароўе трэба мец! Сапрэуды, як казаў таварыш Сталін, якога так не любіць БХД: «Зайдзросціць трэба, таварыш Паскробышаў!»

Дэмітрук — гэта новы секс-сімвал Беларусі для ўсіх беларускіх дзяўчак. Славамір Адамовіч і Адам Глобус, якія ў сваіх творах выхвалялі ўласнымі амурнымі прыгодамі, нервова паляць убаку. Да іх далучаеца вядомы лавелас Сільвія Берлусконі і кажа

ім: «Аблажаліся мы, пацаны...»

Дарэчы, пра Берлусконі. Здаваўся б, з часоў Біла Клінтара гэта быў першы візіт у Беларусь палітыка такога ўзроўню. Гэта ж не кіраунік дзяржавы «трэцяга свету» і не презідэнт адной з краін СНД. Гэта кіраунік не апошні дзяржавы ў Еўрасаюзе! Раней беларускі МЗС на кожным скрыжаванні распавяддаў бы пра «прырэчаныя ў адносінах з Еўропай». А тут узникне ўражанне, што сябар Сільвія прыляжець, і нават, як кажуць, «гарбаты не папіўшы», зляцеў па сваіх спрахах. Дарэчы, ніхто не аблажкоўвае канктрэтныя вынікі гэтага візіту. Нібыта іх і

не было. Сродкі масавай інфармацыі аблажкоўваюць сам факт візіту, і тое, што Берлусконі набыў у Мінску.

«Пасля ўскладання кветкада манумента на плошчы Перамогі, кіраунік ураду Італіянскай Рэспублікі вырашаў прагуляцца па нашай сталіцы. Кароткі шпацыр скончыўся ў краме «Крышталъ», што на галоўным праспекце. Там уладальнік футбольнага клуба «Мілан» набыў цукерачніцу і вазу для садавіны барысаўскай вытворчасці агульным коштам больш за 800 тысяч беларускіх рублёў», — піша пра Берлусконі «Наша Ніва». Не адстae і «Камсамольская праўда» ў Беларусі, якая паведамляе пра наведванне сябрам Сільвія крамы «Ляноў».

Што можна сказаць? Пря кандырэтнай вынікі гэтага візіту ніхто не піша. Можа, Берлусконі і паставіў свой камерцыйна каштоўны подпіс пад нейкімі контрактамі, але пра гэта ніхто ні слова не сказаў. Інфармацыя — закрытая, толькі чуткі, што Берлусконі падпісаў нейкія банкаўскія контракты і контракты на мадэрнізацыю вяенай тэхнікі. Больш — нічога.

Складаеца ўражанне, што спадар Сільвія жыць не маг без беларускай цукерачніцы.

І яшчэ адна знакавая падзея.

Палац працтвайшчынікі прыняла ў першым чытанні законапраект «Аб унісенні дапалучэння і змянення ў законы Рэспублікі Беларусь па пытаннях правядзення выбараў і рэферэндумаў».

Законапраект змяняе парадак фарміравання выбарчых камісій. Спрашчаецца парадак вылучэння кандыдатаў, у тым ліку ад палітычных партый. А таксама парадак правядзення перадвыбарчых сустэрэз з грамадзянамі ў выглядзе масавых сходаў, пікетаў. Кандыдаты маюць права праводзіць масавыя мерапрыемствы па перадвыбарчай агітацыі ў паведамляльным парадку ў спецыяльна адведзеных для гэтага месцах, а таксама магчымасць ажыццяўляць сумесную агітацыю. Падчас правядзення мясцовых выбараў выключаецца парог яўкі выбаршчыкай, неабходны для прызнання таго, што выбары ў мясцовыя саветы адбыліся.

Як гэта адгукнецца — пабачым у наступным годзе.

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

МАКСІМ МІРНЫ

Беларускі тэнісіст Максім Мірны і ізраільскі Эндрэй Рам падняліся на 5-е месца ў анонімным рэйтынгу дуэта Асацыяцыі тэнісіст-прафесіяналу (АТП) пасля выхаду ў фінал выніковага турніру года ў Лондане. 29 лістапада ў вырашальным падынку парнага разраду выніковага турніру АТП, куды запрашаюцца восем лепшых дуэтаў свету, беларуска-ізраільскі тандэм саступіў амерыканскім братам-двойнятам Бобу і Сукулу Браяном. У выніку браты Браяны падняліся ў сусветнай класіфікацыі з другога месца на першае, а дуэт Мірны/Рам з 7-га радку перамясціўся на 5-ты. У актыве Максіма Мірнага засталося 36 тытулаў, заваяваних у парных турнірах. Яшчэ 29 разоў ён дабіраўся да фіналаў. З наступнага года цяперашні напарнік Максіма Мірнага Эндрэй Рам збіраецца гуляць са сваім партнёрам, суйчыннікам Джонатанам Эрліхам, які залечаваў трауму. Разам ізраільцы выйграли 12 парных тытулаў. Таму Максіму Мірнаму давядзенца шукаць новага напарніка. Цяперашні рэйтынг Мірнага — лепшы пасля 26 кастрычніка. Спартовец быў лідэрам рэйтынгу ў агульной суме 39 тыдняў — з 9 чэрвеня па 7 верасня 2003 года (13 тыдняў), з 20 кастрычніка 2003 года па 1 лютага 2004 года (15 тыдняў) і з 29 студзеня па 15 красавіка 2007 года (11 тыдняў).

Мужчынскі аздзіночны рэйтынг узначальвае швейцарац Ражэ Федэрэр. Жаночы — амерыканка Серэна Вільямс, беларуская тэнісістка Вікторыя Азаранка знаходзіцца на сёмым месцы.

СІРОЖКА ПІСТОНЧЫК

Сірошка Пістончык, Уласік Смаркач. Йопыты двух маладых нелюдзяў. (Серыя «Яхысьціка»). Выд-ва «Плюшч», 205 с., Тыраж — нікак.

Самвыдатайскую кнігу камедных прыпавесцяў — «случай з жыльні, дзідзікіўная расказы, кашмарыкі і другія развілкальныя жанры» — выпусціў у свет літаратар Сірошка Пістончык, ён жа — Сяргей Прылуцкі. Кніга пазбайненая класічнай літаратурнай мовы і цэнзуры, затое напоўненая трасянкай, малянкамі ад рукі і нецензурнымі выразамі. Панк у чыстым выглядзе.

Берасцейскі літаратар у сваім блогу піша пра сябе так: «Мая хвіласофія праста. Порціць усім графік жыцця. Выкідае пабольш хвіньцю. Ня дапускае пячалі. І тады судзьба ўлыбнёцца».

Акрамя прыхільніці да трасянкі, Сяргей Прылуцкі вядомы як удзельнік шматлікіх пэтычных фестываляў і лаўрэат літаратурных конкурсаў. Ягоныя творы друкаваліся ў зборніках і антологіях маладой беларускай літаратуры, нядаўна была выдадзеная кніга вершоў «Дзеўсяноты forever».

МЕЧЫСЛАЎ ГРЫБ

П р э з і д ы -
у м п а л і т р а д ы
Аб'яднаных дэмакратычных сіл вы-
лучыў для ўдзелу ў праймерыз аздзінага
кандыдата ў прэзі-
дэнты на бліжэй-
шую выбарчую
кампанію былога
спікера Вярховнага
Савета 12 склікання,
генеральнага сак-
ратара Беларускай
сацыял-дэмакра-
тычнай партыі (Грамада) Мечыслава Грыба. «Партыя вырашыла, я а пагад-
зіўся. Пасправаю сябе ў новай якасці, — заяўві палітык у інтэрв'ю «Радыё Свабода». — Што да праграмы, безумоўна, буду абавірацца на праграму партыі, але, па вялікім рахунку, лічу, гэта не галоўным. Вось абіралі прэзі-
дэнта Еўрасаюза, і ён сказаў, што для яго галоўная праграма — гэта ўладко-
ваць адносіны паміж людьмі, паміж партыямі, паміж палітычнымі групамі ўнутры
краін». Праймерыз можа адбыцца ўжо ў студзені або цягам трох першых
месяцаў новага года. Верагоднае месца правядзення выбараў галасавання —
Аршанскі раён Віцебскай вобласці.

Падчас выбарчай кампаніі 2001 года Мечыслав Грыб удзельнічаў у не-
залежным назіранні, у 2006-м — узначальваў штаб кандыдата ў прэзідэнты
Аляксандра Казуліна.

фото Юрия Дидыніна

ТРЕЦІ СЕКТАР

АЛЕНА МАКОЎСКАЯ

Аляксандар ТАМКОВІЧ

Калі газета «Ніша Ніва» назвала Алену Макоўскую сярод дзесяці самых сексуальных беларускамоўных жанчын, то цалкам мела рацыю. Я б толькі дадаў — не толькі беларускамоўных.

Але наша гутарка зусім не «пра гэта». Алену Макоўскую больш ведаць як аднаго з найбольш яскравых дзеячаў трэцяга сектара. І не толькі таму, што яна ўзначаліла Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына».

Усе мы родам**з дзеянства**

Калі бачыш гэту прыгожую жанчыну, то менш за ўсё думаеш пра ўзрост, але законы жанру прымушаюць пачаць менавіта з гэтага. Алена Макоўская нарадзілася 1 ліпеня 1970 года ў Кобрыне. Там жа пайшла ў сярэднюю школу № 6 з англомоўным ухілам. Таму зразумела, што пасля заканчэння школы ў 1987 годзе Алена пайшла паступаць у Інстытут замежных моваў (тады ён яшчэ не быў Лінгвістычным універсітэтам). І, натуральна, паступіла.

Дарэчы, у школьнія і інстытукція гады ў Макоўской не было ніякага імкнення да грамадскай працы. Наадварот. Пры выдатнай вучобе яна заўжды заставалася ў ценю. Але гэта быў іншы час. Тады панавала зусім іншая ідэялогія. Савецкая. З усімі наступствамі...

Бацькі (на жаль, іх ужо няма) ставіліся да того, што дачка пачала займіца грамадскай дзеянасцю ў розныя часы па-рознаму. Да 1997 года цалкам падтымлівалі, а калі стала зразумела, што пры новай уладзе гэта робіцца не бяспечнай справай, нават ралі змяніць працу.

Бацька, Павал Яфімавіч, дойті час быў намеснікам дырэктара кансервавага завода. А маці, Ларыса Германаўна, працеваляла ў дзіцячай бібліятэцы. Яна не была беларускамоўнай. Больш за тое, нарадзілася ва Украіне. Калі ехалі да ўкраінскай баўбулі і перасякалі мяжу, то яна адразу пачынала размаўляць па-ўкраінску.

Можа менавіта гэта і будзе потым асновай таго, што Алена Макоўская стане адным з галоўных у краіне аматараў усяго роднага.

З чаго пачалася «Бацькаўшчына»

У Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» Макоўская трапіла амаль выпадкова. Пасля заканчэння ў 1992 годзе Інстытута замежных моваў па адввесты ў газете яна прыйшла сюды працеваць на пасаду сакратара рэферэнта.

«Бацькаўшчыну» заснавалі ў 1990 годзе, а зарэгістравалі ў

Фото: Юрий Дзядко

1991-м. Прэзідэнтам (тады яшчэ так называлісь было можна) арганізацыі быў Васіль Быкаў, а Радай кіраваў Яўген Лецка. У 1993 годзе адбыўся першы з'езд беларусаў свету. Адпаведна, змянілася і кіраўніцтва.

Прэзідэнтам абраўся акадэмік Радзім Гарэцкага, а старшыней Рады стала Ганна Сурмач.

Алена Макоўская працеваляла сакратаром-рэферэнтам да 1994 года, калі пры «Бацькаўшчыне» (па расчэнню першага з'езда) было створана прадпрыемства, якое працеваляла сумесна з прадпрымальнікамі з беларускай дыяспары і накіроўвала пэўныя прыбытак ад сваёй дзеянасці на патрэбы гэтай грамадской структуры. Усё было непарыўна звязана, але камерцыйная структура дазваляла рабіць тое, што не магла грамадская — зарабляць гроши. Займалася гандлем, прадуктамі харчавання, лесам, высокімі тэхналогіямі і г.д.

Прайснавала прадпрыемства толькі тры гады. Яго закрылі, але яна не была беларускамоўнай. Больш за тое, нарадзілася ва Украіне. Калі ехалі да ўкраінскай баўбулі і перасякалі мяжу, то яна адразу пачынала размаўляць па-ўкраінску.

Сёння «Бацькаўшчына» актыўна працуе з 25 беларускімі суполкамі ў розных дзяржавах свету. А ўсяго за межамі нашай краіны жывуць каля трох з паловай мільёнаў беларусаў

каб выратаваць саму «Бацькаўшчыну». І гэта можа быць даволі красамоўным адказам тым, хто распавядае пра нейкія прывабныя якасці бізнесу па-беларуску. Калі памяць не здраджае, тады таксама здарыўся крызіс, расійскі дэфолт.

Быў і яшчэ адзін момант, які не мог паспрыяць нармальнай камерцыйнай дзеянасці. Ужо тады стала зразумела, што зарабляць гроши могуць толькі «свае», а астатнім рабіліся шматлікія перашкоды.

Пасля пры непасрэдным удзеле «Бацькаўшчыны» была створана грамадская арганізацыя. Сябры Згуртавання — людзі абсалютна розных палітычных

«Міжнародны дабрачынны фонд імя крыжка Ефрасінні Полацкай», дзе Макоўская (на той момант яна скончыла Акадэмію менеджмента пры Саўміне РБ і атрымала яшчэ і юрыдычную адкуацию) стала загадчыкам юрыдычнага аддзела.

Потым абставіны склаліся так, што Ганна Сурмач вымушана была прасіць палітычны прытулак у Чехіі, і Алена вярнулася ў «Бацькаўшчыну» на пасаду выкананічага дырэктара.

На трэцім і чацвёртым з'ездах гэтага грамадскага аб'яднання яе абраўся Старшыней Рады, а на пятым яна стала галоўным кіраўніком Згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына», змяніўшы Аляксея Марачкіна.

«Прыгадныя рамяні» палітычных партый

Гэтыя слова належалі Алене Макоўской, але сама яна таксама ўзгадала лозунг часоў КПСС. Справа ў тым, што напярэдадні

Папросту многія з іх разумна палічылі Алену менавіта тым чалавекам, які можа забяспечыць не толькі прэстыж, але і працадольнасць. Супраць кандыдатуры Макоўской не прагаласаваў ні адзін з дэлегатаў пятага з'езду беларусаў свету, а ўстрымаліся толькі двое.

Місія «Бацькаўшчыны»

Ці павінна арганізацыя супрацоўнічаць з уладай? Гэта пытанне выклікае шмат спрэчак. Адны катэгарычна супраць, другія з такай жа шчырасцю імкнущыя знайсці нейкія агульныя кропкі. Не стану ў гэтым пытанні займаць чысьці бок. Адзначу толькі, што не так даўно тая ж «Бацькаўшчына» ўжо амаль была сярод падпольных маргіналаў.

Васіль Быкаў, Радзім Гарэцкі, Анатоль Грыцкевіч, Алеся Марачкін, Алена Макоўская. Я наўмысна зноў пералічу ўсіх кіраўнікоў Згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына», каб яшчэ раз падкрэсліць, у якой славутай кампаніі аказалася геранія гэтага нарыса. А гэта значыць — трэба працеваць на мяжы асабістых магчымасцей.

Не хачу праводзіць нейкі лікбез і пералічваць ўсё, што зроблена і робіцца, бо для гэтага не хопіць цэлай газеты. Слыню вашу ўвагу толькі на двух момантах.

Калі казаць пра нейкую галоўную мэту, то гэта, безумоўна, нацыянальная ідэнтыфікацыя беларусаў за межамі нашай краіны. Сёння «Бацькаўшчына» актыўна працуе з 25 беларускімі суполкамі ў розных дзяржавах свету. А ўсяго за межамі нашай краіны жывуць каля трох з паловай мільёнаў беларусаў. Фактычна місія «Бацькаўшчыны» амаль цалкам складаецца з таго, каб быць своеасаблівым прадстаўніцтвам замежнай дыяспары ў Беларусі і дапамагаць беларусам адчуваць сябе беларусамі ў замежжы.

Праблема даволі сур'ёзна, і аднымі падручнікамі па беларускай мове або арганізацыі нядзельных школ яе не вырашыць. Асабліва, калі ўлічыць тое, што асіміляцыя адбываецца даволі хуткім тэмпамі. Пра гэта даволі красамоўна сведчаць лічбы перапісу насеяніцтва ў розных краінах свету. Што б там хіці казаў, але без пэўнай дзяржаўнай падтрымкі ў гэтай сферы разлічваць на нешта значнае — немагчыма. Таму перад Аленай Макоўской заўсёды стаіць даволі складаная задача. З аднаго боку, не страшці тое, што зараз ёсць, з другога — не атрымаць абвінавачанні ў калабарацыянізме.

Як вядома, днімі споўніўся год самай паспяховай акцыі «Бацькаўшчыны» — агульна-нацыянальной культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусам!». Хаця юрыдычна яна і з'яўляецца адной з 11 структур, якія першапачатковы арганізацыі вырашылі аўяднаніцца свае намаганні, усе добра разумеюць, што тут лакаматыву. Дык вось, за 365 дзён было праведзена 947 розных мерапрыемстваў. Па два-три кожны дзень!

Такую б працадольнасць мно-гім нашым мужчынам!

ВІЗІТ

СМЯРОТНУЮ КАРУ МОЖНА АДМЯНІЦЬ

Вольга ХВОІН

«Каб увесці мараторый на смяротную кару і адмяніць яе, не абавязкова праводзіць у Беларусі рэферэндум», — заявіў падчас свайго візіту ў Мінск кіраунік генеральнага дырэктарата Савета Еўропы па дэмакратыі і палітычных пытаннях Жан-Луі Ларан.

Кіраунік генеральнага дырэктарата Савета Еўропы па дэмакратыі Жан-Луі Ларан

Фота Юрыя Дзядкоўшчыны

проста. Нам спатрэбіцца цярпенне, узаемаразуменне і цяжкая, актыўная праца. І мы ў Савецце Еўропы гатовыя ўзяць на сябе гэтую задачу. Я з'язджаю з Мінска са становчымі ўражаннямі, але ўсведамляю, што яшчэ мусіць быць зроблена».

Жан-Луі Ларан лічыць, што рэферэндум для маратория і адмены смяротнага пакарання ў Беларусі можна не праводзіць, дастаткова прыбраць адпаведныя артыкулы з Крымінальнага кодэка: «Рашэнне аб адмене смяротнай кары можна быць пры-

нятая палітычнай волій без уліку меркавання большасці. Для мяненга гэта найперш пытанне маралі. Смяротная кара — гэта адзіная форма пакарання, якая не можа быць выпраўлена. Беларусь не павінна адмяніць смяротнае пакаранне дзеля інтэрэсаў Страсбургу, а мусіць зрабіць гэта дзеля інтэрэсаў краіны».

Кіраунік генеральнага дырэктората Савета Еўропы зазначыў, што яго візіт у Беларусь быў кароткім, але «вельмі інтэнсіўным». Жан-Луі Ларан меў сустрэчы з кірауніком Адміністрацыі презідэнта Уладзімірам Макеем, міністрам замежных спраў Сяргеем Мартынавым. Па словаах госця, асноўнай мэтай сустрэчы ўзненепалітычным ведамствам было «пашырэнне кантактаў», а таксама абмеркаванне магчымага далучэння Беларусі да канвенцыі і пагаднення ў Савета Еўропы». «Мы склалі спіс канвенцый крымінальнага права, да якіх Беларусь хацела б далучыцца. Гэта будзе адміркоўвацца ў наступным годзе», — паведаміў Ларан.

Госць адмовіўся ацэніваць прагрэс Беларусі ў галіне правоў чалавека і дэмакратыі. «Я ніколі не ставіў ацэнкі, не праводзіў паралінні нейкіх краін. Я ацэніваю, ідзэм мы наперад ці назад. Важна, дзе мы былі, ёсьць цяпер і будзем», — сказаў прадстаўнік Савета Еўропы. Ён зазначыў, што на працягу 13 гадоў Савет Еўропы прытрымліваўся палітыкі ізаляцыі Беларусі, і толькі цягам апошняга года назіраецца новая тэндэнцыя — пашырэнне кантактаў і дыялогу на розных узроўнях. Пра што ў тым ліку сведчыць і візіт ў Беларусь старшынёй камітэтаў Савета Еўропы — міністраў Іспаніі і Славеніі. «Доўгія гады ў Страсбургу вяліся дэбаты пра то, ці зможа палітыка ізаляцыі прывесці да лепшых вынікаў, чым палітыка адкрытага дыялогу. Зараз відавочна, што гэтая палітыка не прывяла да добрых вынікаў», — падкрэсліў кіраунік генеральнага дырэктората Савета Еўропы па дэмакратыі і палітычных пытаннях Жан-Луі Ларан.

Паводле яго слоў, пасля дакладу прадстаўніка ПАСЕ Андрэя Рыгоні аб сітуацыі ў Беларусі і актыўнай працы кабінета міністраў Савета Еўропы перамог пункт погляду, што дыялог з Беларуссю неабходны. «Цяпер складана сказаць, ці зможа гэта новая палітыка прывесці да лепшых вынікаў. Яе паспяховасць мы зможам ацаніць пасля наступных выбараў», — адзначыў прадстаўнік Савета Еўропы. Таксама ён дадаў, што на ўсіх сустрэчах уздымалася пытанне пераследу актыўісту грамадзянскай супольнасці: «Спадзяюся, што на гэта будзе нейкая пазытыўная рэакцыя, бо пераслед па палітычных матывах непрымальны для дэмакратычнага грамадства».

Жан-Луі Ларан унікнёў адказу на пытанне пра падрабязнасці сустрэчы ў Адміністрацыі презідэнта, аднак заявіў, што даўно ведае яе цяперашняга кірауніка Уладзіміра Макея і лічыць, што «Макей ведае, што трэба рабіць, каб Беларусь была ў Савецце Еўропы».

АПЫТАННЕ

З КУПАЛАМ і ЗУБРОМ НА ЛЮДЗІ

Вольга ХВОІН

Кі-рэйнік BISS, палітолаг Віталь Сіліцкі

Фота Юрый Дзядкоўшчыны

Герб у адным шэрагу сімвалу з зубром і буслам. Скарына і Машэраў побач у топ-лісце выбітных і вядомых дзеячаў. Самыя папулярныя спевакі — Аляксандр Ціхановіч і Ядвіга Паплаўская. Такія вынікі зрабілі эксперты Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў (BISS) пасля апытаў «Бренды: гістарычна памяць, сімвалы і масавая культура».

Адкуль наш род?

Паводле слоў кірауніка BISS Віталя Сіліцкага, даследаванне мела на мэце паказаць, хто такія беларусы — самастойная нацыя ці мікс, утвораны культурна-гісторычнымі акацічнасцямі. Асобным народам сябе назвалі 51,8% аптычных, трэцідзінай нацыяй — 41,9%. Вытокі беларускай дзяржаваўнасці 38 % рэспандэнтаў бачаць у Вялікім княстве Літоўскім, 18% капнулі яшчэ глыбей і назвалі сябе нашчадкамі Полацкага і Тураўскага

княстваў, 12% — БССР. Беларусь як маладую дзяржаву, што бярэ свае пачаткі з найноўшай гісторыі часу Лукашэнкі, асэнсоўваюць 9% аптычных. Іамаль кожны пяты не змог вызначыцца, ад якіх часоў адлічваць станаўленне Беларусі. «Калі на пачатку 2000-х гадоў ВКЛ пачало вырывашацца наперад БССР, то многія з культурных дзеячаў гэтаму не верылі. Цяпер можна гаварыць пра трывалы трэнд. То бок, усведамленне таго, што Беларусь не началася з каstryчніка 1917 года, — амаль што справа нацыянальнага кансенсусу», — рэзюмуе Сіліцкі.

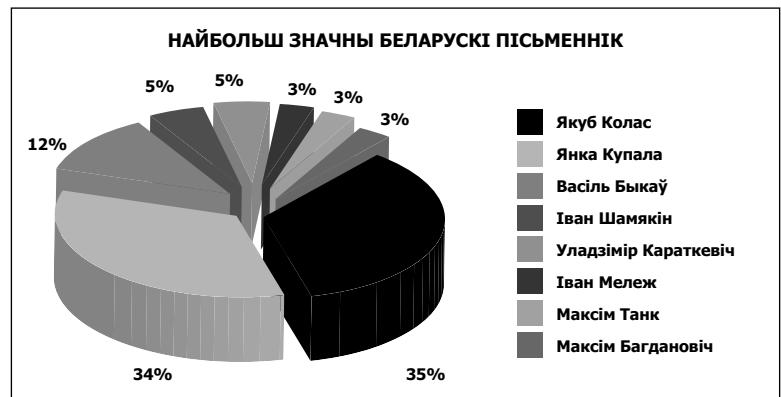
А вось на пытанне пра то, каму з вядомых беларусаў варта ўсталяваць помнік, адказы размеркаваліся ў наступным рангу: найбольш вартым помніка беларусы лічаць Пятра Машэрава, яго гатовыя ўшанаваць 9,4% аптычных. На другім месцы апнуўся пісьменнік Іван Шамякін — помнік яму не супраць усталяваць 5% рэспандэнтаў. Далей ідуць Ефрасіння Полацкая — 4% і Кастусь Каліноўскі — 2,9%. На пятым месцы — цяперашні кіраунік беларускай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка — увекавечыць яго ў бронзе 2,7% аптычных грамадзян. Воіны Вялікай Айчыннай вайны «набралі» 1,5% галасоў, Уладзімір Мулявін — 0,9, Васіль Быкаў — 0,6%. Астатніх вядомых беларусаў бачыць у скульптуры аптычных не вельмі хочуць — яны атрымалі менш за паўпрацэнта.

Імя Беларусі

Вынікі апытаў паказваюць, што на званне «Імя Беларусі» прэтэндуюць дзеячы, праспекты імя якіх яшчэ нядаўна былі цэн-

тральными ў сталіцы: Францыск Скарына і Пётр Машэраў набралі 33% і 25% галасоў адпаведна. У гэту ж кампанію патрапіў і Кастусь Каліноўскі — яго відным і вядомым дзеячам Беларусі лічыць 13% рэспандэнтаў.

А вось на пытанне пра то,

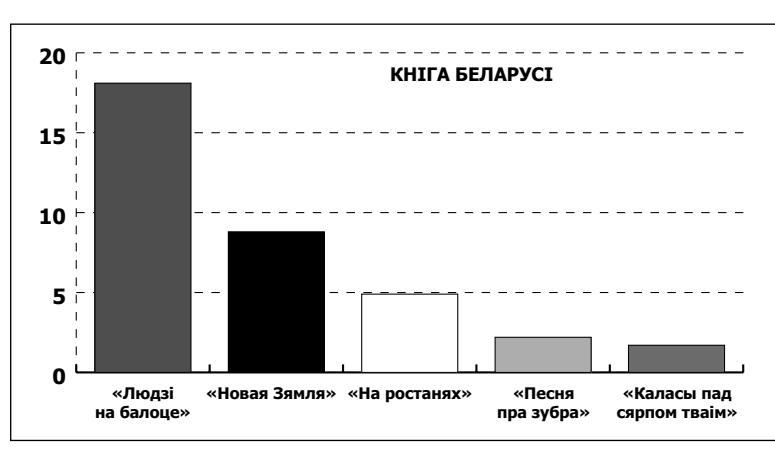
нікі. Першае месца ў спісе самых папулярных выкананіцца заняў дуэт Ядвігі Паплаўской і Аляксандра Ціхановіча (каля 8%). Далей на музычным Алімпе заходзяцца спявачкі Ірына Дарафеева і Алеся (па 7,5%). Але найбольш адказаў было з пазнакай «ніхто»: 38% рэспандэнтаў не здолелі назваць папулярнага айчыннага артыста. З беларускіх гуртоў найбольш папулярнасцю яшчэ ад савецкіх часоў карыстаецца ансамбль «Песняры» (амаль 40%), на другім месцы — «Сябры» (18%), на трэцім — «Верасы» (8%). Калектывы «Тяни-толкай» «J: Mors», «Ляпіс Трубецкій», N.R.M. не пераадолелі нават пяціпрацэнтнага парогу сімпатіі.

Сацыёлагі цвярджаюць, што, нягледзячы на 75% беларускай музыкі ў эфіры, у дзесятцы любімых выкананіцца чацвёрта — спевакі з савецкіх часоў. Прыцягнутыя за вушы «зоркі» маюць нізкі рэйтynг, а статус беларускаму альтэрнатывы — маргінальны. Разам з тым сярод музычных гуртоў назіраецца ўстойлівае дамінаванне савецкіх брэндаў.

У стане брэндавых пісьменнікаў ўсё прадказальна: лідзіруюць Якуб Колас і Янка Купала, за імі ідзе Васіль Быкаў, затым Іван Шамякін, і замыкае пяцёрку Уладзімір Каракевіч. А вось «кніга Беларусі» нечакана стаў раман Івана Мележа «Людзі на балоце», відаць, як сімвал нашай ментальнасці.

Сацыёлагі цвярджаюць, што прастора сімвалаў у Беларусі незапойненая. На многія пытанні бізу паловы рэспандэнтаў не змаглі адказаць. Большасць «брэндаў» была сфарміраваная яшчэ за савецкім часам, і мы імі дагэтуль карыстаемся, не прыдумаўшы сабе нічога новага, ці не здолеўшы падтрымаць «раскрутку» новых імян на сімвалы. Праўда, Віталь Сіліцкі аптымістично сцвярджае, што хоць і паступова, але дэсаветызацыя светапогляду беларуса ўсё ж адбываецца.

Спэцыяліст у рэкламе Юлія Ляшкевіч даволі крытычна ацэнівае званне брэнда, якое ў даследаванні атрымалі і Вітаўт і Машэраў. «Калі мы будзем шчырыя, то большасць з гэтых пазыцый брэндам не з'яўляецца, — адзначае эксперт. — Брэнд — гэта тое, што прадаецца. Чалавек бачыць назыву і гатовы набываць прадукт толькі па прычыне належнасці яго да гэтай сям'і. Калі мы хочам паглядзець на сучасны брэнд Беларусі, то трэба пайсці на стадыён Дынама і паглядзець на людзей, якія заплацілі за тое, каб папрысунтніцаць на гульнях футбольнай каманды БАТЭ. Астатнія дастатковы шэрае і няўсямнае. Што тычыцца асобаў, то ўсе яны «нежывыя» і занадта ідэальныя, каб займаць розумы людзей на ўзоры, на якія хочацца арыентавацца».

ГРАМАДСТВА

6

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

АЛЬТЭРНАТЬІВА БЕЗ АЛЬТЭРНАТЬІВЫ

Вольга ХВОІН

Паводле Канстытуцыі
Беларусі, грамадзяне
маюць права на замену
тэрміновай вайсковай
службы альтэрнатыўнай.
Аднак адпаведнага закона
аб альтэрнатыўнай службе
дагэтуль няма. І тым, хто
хацеў бы сплаціць свой
войскі абавязак дзяржаве
у іншай форме, даводзіца
ці адказваць за ўхіленне ад
службы, ці ісці ў войска.

Не так даўно ў Гомелі суд аштарфаваў на 100 базавых адзінак за ўхіленне ад вайсковай службы верніка царквы «Святае Іеговы» Дэмітрыя Смыка. Юнак заявіў, што гатовы праціўнік вайсковую службу, але ў іншай форме, якая б не супяречыла яго маральным перакананням, нават калі б тэрмін яе быў большым. Што цікава, суд не адмовіў Дэмітрыю ў праве на альтэрнатыўную службу. Суддзя палічыў няшчырымі ягоныя рэлігійныя перакананні, западозрыў у жаданні «схавацца» на альтэрнатыўнай службі і на падставе гэтага пакараў штрафам.

У адпаведнасці з артыкулам 57 Канстытуцыі РБ, альтэрнатыўная служба дапускаецца. Сказана прае і ў Законе «Аб войскай служ-

У Беларусі, па інфармацыі Мінабароны, штогод выяўляеца сем-восем чалавек, якія не хочуць браць у рукі зброю.

Звычайна іх накіроўваюць у Чыгуначныя войскі

вольна выбіраць і змяняць, мец і распаўсюджваць рэлігійныя і іншыя перакананні і дзейнічаць у адпаведнасці з імі.

Магчымасць дзейнічаць у адпаведнасці са сваімі асабістымі перакананнямі дае чалавеку права самому вырашыць, ці можа ён ужываць смяротную зброю ў дачыненні да іншых. Наяўнасць іншытуту альтэрнатыўнай службы дазваляе грамадству задзейнічаць моладзь для вырашэння шэрагу праблем, найперш сацыяльнага характару.

У Еўропе альтэрнатыўшчыкаў традыцыйна накіроўваюць на дапамогу інвалідам, састарэлым, у сферу аховы навакольнага асяроддзя ці развіцця інфраструктуры. Альтэрнатыўная служба вырашыла праблему занятасці моладзі, а таксама забяспечвае сацыяльнае абслугоўванне тым, хто жыве ў нястачы. Сучасная канцепцыя альтэрнатыўнай службы на Захадзе прадугледжвае магчымасць праходзіць яе па-за межамі краіны, атрымліваеца своеасабліві аблігация на валанцёрамі.

Напрыклад, Германія штогод накіроўвае сотні юнакоў для добрахвотнай працы ў краіны былога СССР, што зацікаўшацца ў якасці альтэрнатыўнай службы. Еўрапейцы працуяць і ў Беларусі: на валанцёрскіх праектах, у псіханеўралагічных дыспансерах.

У суседній Расіі, у адпаведнасці з загадамі Міністэрства здароўя і сацыяльнага развіцця ад 19 чэрвеня 2009 года, альтэрнатыўная грамадзянская служба прадугледжвае 151 від працы, прафесій, і пасады ў больш за 700 арганізацый і прадпрыемствах па ўсёй краіне. Сёлетній восенню на альтэрнатыўную грамадзянскую службу былі накіраваныя 269 прызыўнікоў.

Па статыстыцы, восем з дзесяці прызыўнікоў, якія просяць альтэрнатыўную службу, застаюцца цывільнімі асобамі. Двое ўсё ж вымушаны служыць у войску. Усяго ў перыяд з 2004 па 2009 гады грамадзянамі было пададзена 4328 заяў на альтэрнатыўную войсковую службу. Прыблізна 80 працэнтаў свой выбар тлумачаць веравызнаннем, 5 працэнтаў — у сувязі з прыналежнасцю да карэнных нешматлікіх народаў, астатнія 15 працэнтаў — перакананнямі. Больш паловы прызыўнікоў прайдзе грамадзянскую службу ў сацыяльнай сферы, калі 30 працэнтаў — у прымысловасці і будаўнічых арганізаціях. Астатнія — у органах федэральнай і рэгіянальнай выканаўчай улады.

У Беларусі, па інфармацыі Мінабароны, штогод выяўляеца сем-восем чалавек, якія не хочуць браць у рукі зброю. Звычайна іх накіроўваюць у Чыгуначныя войскі. Пры гэтым міністр абароны Беларусі генерал-палкоўнік Леанід Мальцаў раней заявіў, што альтэрнатыўная служба павінна распаўсюджвацца толькі на тых грамадзян, якія не могуць браць у рукі зброю па рэлігійных перакананнях іншых важных прычын. Што тычыцца такога аргументу, як «пашыфізм», то Мальцаў у адным з інтэрв'ю заявіў, што гэта ненадзейная падстава, бо насамрэч ніхто не ведае, пра што думае прызыўнік. «Патрэбны механізм, каб даведацца: пашыфіст ці не?» — лічыць міністр абароны. То, можа, Беларусь пойдзе «свайм шляхам» і замест закону аб альтэрнатыўной службе распрацуе прыстасаванне для чытання думак прызыўнікоў?

▼ КАЛОНКА ЮРЫСТА

Мы працягваєм публікацыю
адказаў вядомага юриста
і праваабаронца Алега

Волчака на
пытаць тых,
хто зварнуўся
да яго ў
грамадскую
прыёмную.

- У 2009 годзе прадаў два аўтамабілі, якія належалі мене на праве ўласнасці, ці павінен я за гэта плаціць падатак?

Сяргеев В. У., Мінск

У Рэспубліцы Беларусь, у адпаведнасці з Законам «Аб падаходным падатку з фізічных асоб» (у артыкуле 12 падпункта 1.33), вызываецца ад падаткаабкладання прыбытак, атрыманы ад продажу на працягу калінднага года аднага аўтамабіля.

У выпадку продажу двух аўтамабіляў неабходна не пазней за 1 сакавіка 2010 года падаць у падатковую інспекцыю па месцы жыхарства падатковую дэкларацыю. Пры сабе неабходна мец дакументы, якія павінны быць панесеныя вамі выдаткам (дамова куплі-продажа, рахунак-даведка). Гэтыя дакументы неабходныя для таго, каб вымаглі атрымаць мэймасна-падатковыя вылік у суме фактычна панесеных выдаткаў. Разлік робіцца шляхам павелічэння выдаткаў на каэфіцыент, які ўлічвае змены індэксі спажывецкіх цэн. Падатак вылічаецца па стаўцы 12 працэнтаў і выплачваецца ў бюджет не пазней за 15 мая 2010 года.

- Раблю рамонт у кватэры, набылай на будаўнічым рынку для ваннага пакоя кран, які стаў цячы адразу ж пасля ўстаноўкі. Зварнулася да прадаўца, каб замяніць выраб. Аднак прадаўец адмаўляеца прыніць яго і спасылаецца на

тое, што кран пашкодзілі падчас устаноўкі.

Сівец І. Б., Віцебск

У Законе «Аб абароне правоў спажывца» гаворыцца, што пакупнік, якому прададзены тавар неналежнай якасці, калі недахопы не былі абумоўлены прадаўцом да набыцця вами тавару, мае права (на свой выбар) запатрабаваць замены тавару, бясплатнага рамонту, сувымернага змяншэння пакупнай цэні або пакрыцця выдаткаў па выпраўленню недахопаў тавару.

Для гэтага неабходна скласці прэтэнзію ў пісьмовым выглядзе і адправіць яе заказным лістом з пацвярдженнем пра атрыманне на юрыдычны адрес прадаўца тавару. Сама прэтэнзія пішацца ў адвольнай форме, але абавязковая ў ёй павінна быць ажыццяўлена наступнае інформація: назва арганізацыі або індывідуальнага прадпрымальніка, в нашы дадзеныя і адрес, сутнасць прэтэнзіі, дзе ўказ-

ваецца месца і час набыцця тавару, яго кошт, чэк і апісваюцца недахопы, выяўленыя падчас эксплуатацыі. Абавязковая ўкажыце вашы патрабаванні да прадаўца. Гэту прэтэнзію можна прадубляваць і ў кнізе заўгаг і прапаноў, якія знаходзіцца на кожным гандлёвым аб'екце.

- Будую кватэру, але ўесь час узімікаюць спрэчныя пытанні з забудоўшчыкам. Як на яго знайсці управу, як прымусіць выконваць патрабаванні дамовы, куды можна паскардзіцца?

Краснюк Я. І., Мінск

У адпаведнасці з заканадаўствам, кантроль за парадкам заключэння і выканання бакамі абавязкаў дамовы па стварэнні аўтактаў долевага будаўніцтва ажыццяўляецца мясцовымі выканаўчы-распрададчымі органамі, іншымі словамі, тымі, хто выдаў забудоўшчыку дазвол на долевое будаўніцтва жылога дома. Паводле Ад-

міністрацыяна-працэсualnага кодэкса Рэспублікі Беларусь (артыкул 3.30), наступныя ўтапінаважаныя службовыя асобы маюць права складаць пратаколы на выяўленыя правапарушэнні ў галіне будаўніцтва: Камітэт дзяржаўнага кантроля, Міністэрства фінансаў і фінансовых упраўленняў, мясцовых выканкамаў, з органаў дзяржаўнага нагляду.

- Пражываю ў прыватным доме з зямельным участкам. З суседзямі мяжы і плата няма, уесь час адываюцца сваркі. Што рабіць?

Кісліцына А. Я., Фаніпаль

Усе спрэчкі, якія датычацца зямельных пытанняў, вырашаюцца праз суд. Аднак можна зварнуцца ў землеўладальніцу і гадзінную службу з заявай пра вызначэнне межаў зямельнага участка. На месца выедуць спецыялісты, якія згодна з наўнай документаций вызначаюць сапраўдныя межы участкаў. Гэта паслуга платная.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

7 СНЕЖНЯ, ПАНЯДЗЕЛАК

 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,

15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.

06.05, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона X.

07.30, 08.25, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.30 У свеце матара.

09.10 Nota Bene.

09.40 «Зорнія танцы», «Жаночы сезон».

11.00 Серый «Не нарадзіся прыгожай».

12.10 Камедыя «А я жа боб?» (ЗША).

14.05 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё». «Маё дзіця часта хварэе».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафільм АТН «Шведскі стол з модным меню... у баросе».

15.55 Здароўе.

16.25 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.25 Серый «Не нарадзіся прыгожай».

18.25 Відэафільм АТН «Прабач мяне».

18.50, 00.15 «Зона X». Крымінальная хроніка.

19.30 «Арэна». Програма аб спорце.

19.55 Ток-шоу «Ход у адказ».

21.00 Панарама.

21.50 Адмысловы рэпартаж АТН «Іншая частка свету».

22.05 Драматычны серый «Часткі цела».

00.20 Дзень спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Контуры.

10.10 АТН прадстаўляе: «Дыханне планеты».

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 АТН прадстаўляе: «Рэкламная паўза».

12.00 «Малахай+».

13.00 Навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.15 «Дзялкія лёд».

14.00 «Культурнае жыццё» з Аляксандрам Ефремавым.

14.50 «Я - вандройца».

15.00 «Наша справа».

15.30 «Міншчына».

15.45 «Далекія сваякі».

15.50 «Гарачы лёд».

16.00 «Культурнае жыццё» з Аляксандрам Ефремавым.

16.50 «Я - вандройца».

17.10 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.

18.00 Навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Серый «Мая выдатная няня».

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 «Афіцэры». Шматсерыйны фільм.

22.20 Андрэй Мярзлікін, Марыя Міронава ў фільме «Арэлі», Расія, 2008 год.

00.00 Навіны.

00.15 Навіны спорту.

00.20 Дзень спорту.

00.25 Адмысловы рэпартаж АТН «Іншая частка свету».

12.10 Фантастычны серый «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША- Вялікабрытанія).

13.10 Дэтэктывыны серый «Вероніка Марс-3» (ЗША).

14.05 Ток-шоу «Ход у адказ».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафільм АТН «Шведскі стол з модным меню... у Стакольме».

15.55 Дэтэктывыны серый «Вяртанне Тэрэцкага» (Расія).

16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.50 Серый «Не нарадзіся прыгожай».

18.50, 00.00 «Зона X». Крымінальная хроніка.

19.30 Сфера інтарсэй.

19.55 Серый «Блудныя дзеци» (Расія).

21.00 Панарама.

21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Ювентус-Баварыя. Прамая трансляцыя.

00.05 Дзень спорту.

00.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Аглюд.

01.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Марсель-Рэал.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мяне.

10.05 Тэорыя неверагоднасці. «Дзеци на замову».

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Адзін супраць усіх».

15.15 «Аматарка прыватнага вышуку Даша Васільева». Шматсерыйны фільм.

16.00 Навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 Ералаш.

16.45 АТН прадстаўляе: «Бітва тытанаў».

18.00 Навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 «Мая выдатная няня». 2004 год.

18.55 Чакай мяне.

20.00 Час.

20.30 Навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 «Ток-шоу «Выбар»».

22.00 «Непараможны». Закл. серый.

23.05 Навіны.

23.20 Навіны спорту.

23.25 «Злачынствы стагоддзя».

00.00 «Жанатыя... з дзецимі». Шматсерыйны фільм.

00.30 «без разуму ад цябе». Шматсер. фільм.

01.20 Навіны.

01.35 Навіны спорту.

02.00 Час.

02.30 Навіны.

03.00 Навіны спорту.

03.15 Навіны.

04.00 Час.

04.30 Навіны.

05.00 Навіны.

05.30 Навіны.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 «Ток-шоу «Ход у адказ»».

09.35 «Вялікі сняданак».

10.05 «Пляць гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік».

11.45 «Званак вячэра».

12.40 «Былая». Серый.

13.50 «Зорныя рынкі».

15.05 «Далекія сваякі».

15.30 «Гарачы лёд».

16.00 «Культурнае жыццё» з Аляксандрам Ефремавым.

16.50 «Я - вандройца».

17.10 «Наша справа».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 «Рудая». Серый.

19.35 «Top Gear. Русская версія».

20.00 «Сталічныя футбольы».

20.30 Навіны.

21.30 «Калыханка».

21.40 «Лінія да лініі».

22.35 Спорт-кард.

23.05 Камедыяны серый «Юрыкі» (Расія).

23.40 Серый «На рагу ў Патрыярших-3».

00.35 Дэтэктывыны серый «Камісар Мегрэ».

02.00 Час.

02.30 Навіны.

03.00 Навіны.

03.30 Навіны спорту.

04.00 Час.

0

9 СНЕЖНЯ, СЕРАДА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 15.00, 16.00, 17.00,
18.00, 19.00, 23.55 Навіны.

06.05 Дзень спорту. «Добрай раніцы, Беларусь».

06.45, 07.45 Зона X.

07.30 Дзелавое жыццё.

08.35 Сфера інтарэсаў.

09.10-15.00 Тэхнічная прафілактыка.

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафільм АТН «Людзі на мяжы. Грыбыны рай».

15.55 Дэтэктывны серыял «Вяртанне Турэцкага» (Расія).

16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.50 Камедыяная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

18.50, 00.00 «Зона X». Крымінальная хроніка.

19.30 «Зямельнае пытнанне».

19.50 Вострасюжэнты серыял «Блудныя дзеци» (Расія).

20.50 «Спортлата 5 з 36». Забаўляльнае шоу.

21.00 Панарама.

21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Дына-ма (Кіеў)-Барселона. Прамая трансляцыя.

23.40 Алімпійскі часопіс.

00.05 Дзень спорту.

00.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Агляд дня.

01.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Штурт-гарт-Уніра.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

10.00 «Афіцэр». Шматсерыйны фільм.

Заключная серыя.

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахаў+».

13.00 Навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

10.00 «Афіцэр». Шматсерыйны фільм.

11.00 «Дэтэктывы».

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахаў+».

13.00 Навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.45 «Кантрольны закуп».

15.15 «Аматарка прыватнага вышуку Даша Васільева». Шматсерыйны фільм.

16.00 Навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэцкыста». Шматсер. фільм.

17.10 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.

18.00 Навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Серыял «Мая выдатная няня».

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Прэм'ера. «Лапушкі». Шматсер. фільм.

22.10 «Дзень Д». Расія, 2008 год.

23.50 Навіны.

00.05 Навіны спорту.

00.40 «Без разуму ад цябе». Шматсер. фільм.

01.05 Навіны.

01.20 Навіны спорту.

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, маляня».

20.30 «Калі ласка, скардзіцеся».

20.55 «Правілы ўгону». Серыял.

22.00 «Мінск і мінчукі».

22.30 «24 гадзіны».

22.55 «Сталічныя падрабязнасці».

23.00 «Дэтэктывныя гісторыі».

23.55 «Халасціякі». Серыял.

00.45 «Рэдакцыя». Серыял.

01.30 «Восеньскі дэтэктыв».

13.10 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.30 «Вядзьмарскае каханне».

15.20 «Паўночныя вецер». Расія, 2008 г.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.30 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

20.30 Руская серыя. Прэм'ера. «Паўночныя вецер». Расія, 2008 г.

22.30 «Вядзьмарскае каханне».

23.30 Навіны - Беларусь.

23.40 «Весткі+».

00.00 Дакументальны фільм Аляксея Дзянісава.

00.55 Заканчэнне эфіру.

07.00 ЛАДная раніца.

08.00 Камедыяны серыял «Юрыкі» (Расія).

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

09.25 У гэты дзень.

09.30 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

10.30 Меладрама «Чухая радня» (СССР).

12.10 Рэпарцёр «Беларускай часіны».

12.50 Спорт-кард.

13.25 Мультсерыял «Доктар Дог».

14.05 «Жадаю ўсё вedaць». Кіначасопіс.

14.15 «Лабірінты: Самуэль Кміціч-аршанскаі харунжкі».

15.00 Медычныя таемніцы з доктарам А.Цярэшчанкам.

15.30 Дэтэктывны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

16.15 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

17.20 Гадзіна суду. Правыя каваніні з Ю.Афанасьевым (Расія).

17.50 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

18.55 Хакей. КХЛ. Дынаама (Менск)-Нафхатамік (Ніжнекамск). Прамая трансляцыя. У перапынку: «Калыханка».

21.20 Беларускай часіны.

22.25 «Іншыя». «Формула свабоды».

23.00 Камедыяны серыял «Юрыкі» (Расія).

23.30 Серыял «На рагу ў Патрыярхы-3» (Расія).

00.20 Дэтэктывны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

01.00 Добрый раніцы, Расія!

01.20 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

10.10 Прэм'ера. «Жывыя Эрмітаж Міхaila Плятэрскага». Дакументальны фільм.

11.00 Весткі.

11.30 «Восеньскі дэтэктыв».

13.10 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.30 «Вядзьмарскае каханне».

15.20 «Паўночныя вецер». Расія, 2008 г.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.30 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія.

20.30 «Паўночныя вецер». Расія, 2008 г.

22.30 «Вядзьмарскае каханне».

23.30 Навіны - Беларусь.

11 СНЕЖНЯ, ПЯТНІЦА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55
Навіны.
06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона X.

07.30, 11.50 Дзяловое жыццё.

08.35 Сфера інтарсай.

09.05 Вострасюжэтны серыял «Блудны дзеци» (Расія).

09.55 Меладрама «Сёстры па крыві» (Расія-Украіна).

10.50 Камедыйная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

11.40 Актуальнае інтарсію.

12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША-Вялікабрытанія).

13.10 Дэтэктывны серыял «Вероніка Марс-3» (ЗША).

14.05 «Шпілька». Праграма для жанчын.

14.30 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафільм АТН «Людзі на мяжы. Прыбалтыйскі акцэнт».

15.55 Дэтэктывны серыял «Вяртанне Турэцлага» (Расія).

16.50 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё». «Я нічога не ведаю аб сваім прозвішчы».

18.05 Камедыйная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

19.30 «Зона X». Вынікі тыдня.

19.55 Вострасюжэтны серыял «Блудны дзеци» (Расія).

21.00 Панарама.

21.50 Драматычны вострасюжэтны серыял «Часткі цела» (ЗША).

23.45 Трылер «Плецены чалавек» (ЗША-Германія).

01.30 Дзень спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыны фільм.

10.00 «Лапушкі». Шматсерыны фільм.

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 АНТ прадстаўляе: «Чакай мяне». Беларусь.

11.50 «Ералаш».

12.00 «Малахаў».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.45 «Кантрольны закуп».

15.15 «Аматарка прыватнага вышуку Даша Васільева». Шматсерыны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэкрыста». Шматсерыны фільм.

17.10 «Хай кажуць» з Андрэем Малахавым.

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 АНТ прадстаўляе: «Зваротны адлік».

«Халодная дыпламатыя 53-га».

18.55 «Поле цудаў».

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Прэм'ера АНТ: «Музычны суд».

22.40 «Хвіліна славы».

00.25 Наша «Белараша».

00.00 Нашы навіны.

01.15 Навіны спорту.

06.00 «24 гадзіны».

06.10 «Мінічына».

06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».

07.30 «24 гадзіны».

07.40 «СТБ-спорт».

07.45 «Раніца. Студыя добра гастро».

08.30 «Аўтапанарама».

08.50 «Рэдакцыя». Серыял.

10.00 «Пляц гісторый».

10.30 «Анёл-захавальнік».

11.30 «Далёкія сваякі».

11.45 «Званая вячэр».

12.40 «Былая». Серыял.

13.30 «24 гадзіны».

13.50 «Фантастычны гісторый».

14.40 «Элен і хлопцы. Лепшыя серыі».

Моладзеўы серыял.

15.35 «Правілы ўгону». Серыял.

16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Асабістая цікавасць» з Паўлам Карапеўскім.

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэр».

18.30 «Былая». Серыял.

19.30 «24 гадзіны».

20.00 «Сталічны падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, моляня».

20.30 «Камедыя па пятніцах»: «Маўчы у ануку»; Вялікабрытанія, 2005г.

22.30 «24 гадзіны».

22.55 «Сталічны падрабязнасці».

23.00 «Гарачы лёд».

23.30 «Агляд міжнароднага шоу-бізнесу».

00.15 «Для тых, хто не спіць»: «Трыўяльнае чытво»; ЗША, 1997г.

01.35 «Сакрэнтая матэрэялія». Серыял.

10.10 «Мой срэбны шар. Сяргей Піліпаў». Вядучы - Віталь Вульф.

11.00 Весткі.

11.30 «Восеніескі дэтэктыв».

13.10 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.30 «Пакой смеху».

15.20 «Паўночны вечэр». Расія, 2008 г.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.30 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскія страсці». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.

20.30 Юбілейны вечар Iгора Крутога.

23.30 Навіны - Беларусь.

23.40 Сучаснесьць кіно. «Бацька». Расія, 2007 г.

01.10 Заканчэнне эфіру.

06.00 Сёння.

06.05 Інфармацыйны канал «Сёння раніцай».

08.35 «Кухары і кухцікі».

09.05 «Масква - Ялта - Транзіт».

10.00 Сёння.

10.20 «Сярэдні клас».

11.15 «Галоўны герой прадстаўляе».

12.05 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».

12.25 «Калекцыя дурсасцяў Максіма Кананенкі».

13.00 Сёння.

13.30 Дэтэктывны серыял «Закон і парадак».

13.45 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

16.00 Сёння.

16.30 Дэтэктывны серыял «Вяртанне Мухтара-2».

18.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

19.00 Сёння.

19.35 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».

19.55 Прэм'ера. «НТБ-шнікі».

21.00 Прэм'ера. «Суперстар» прадстаўляе: «Валеры Лявончэў. Кніга лёсу».

23.15 Драма «Аўятар».

09.35 Плаванне. Чэмпіянат Еўропы на кароткай вадзе. Стамбул (Турцыя). Дзень 1.

10.30 Санкавы спорт. Кубак свету. Альтэнберг (Германія).

11.00 Горныя лыжы. Кубак свету. Мужчыны. Хуткасны спуск/камбінацыя. (Францыя).

12.15 Біятлон. Кубак свету. Жанчыны. Спрынт. Хохфільцен (Аўстрыя).

13.45 Снукер. Чэмпіянат Вялікабрытаніі. Телфард (Вялікабрытанія). 1/4 фіналу.

15.15

13 СНЕЖНЯ, НЯДЗЕЛЯ

07.45 Фантастычна казка «Ліловы шар» (СССР).
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 Арсенал.

09.35 «Збюра». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).

09.50 Альманах вандраванняў.

10.15 Культурныя людзі.

10.55 «У свеце матараў».

11.30 «Nota Bene».

12.10 Залатая калекцыя савецкага кінематографа. «Дрэнны добры чалавек» (СССР).

14.05 Храніальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

14.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Відачасоўскі.

15.10 Навіны рэгіёна.

15.30 Відэафільм АТН «Беларускі спорт. Паўнапечце».

15.55 Гісторычны баўлік «Аляксандр. Неўская бітва» (Расія).

18.05 Суперлото.

19.15 «OFF STAGE LIFE».

19.30 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна). Фільм «Ксения Сабчак».

20.35 «Спорталто 5 з 36». Забаўляльнае шоу.

21.00 «У цэнтры ўвагі».

22.10 «Зорнія танцы». «Жаночы сезон».

23.40 Вострасюжэтная моладзевая камедыя «Экстремальная спатканне» (ЗША).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

11.40 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».

12.15 «Разумніцы і разумнікі».

13.00 АНТ прадстаўляе: «Песні Перамогі». «Свая вайна Булата. Тут птушкі не спываюцца».

13.30 Прафесійны бокс. Віталь Клічко (Украіна) - Кевін Джонсан (ЗША).

15.00 «Вялікая розніца».

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 Прэм'ера. «Аляксей Ягудзін. «Мне вельмі пашанцавала з Таццянай».

17.25 «Я какаю цябе, жыццё!» Канцэрт Міхайла Задорнова.

18.45 АНТ прадстаўляе: «Бітва тытанаў».

20.00 Контуры.

21.05 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».

21.40 «Здабытак Рэспублікі».

01.10 Прэм'ера. «Таямніцы смерці».

07.00 «Агенцтва». Камедыйны серыял.

07.50 «Кіно»: «Маўчы у ануцку». Вялікабрытанія, 2005г.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 Відавочца прадстаўляе: самае смешнае».

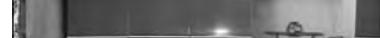
10.55 «Вялікі сняданак».

11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.30 «Добры дзень, доктар!».

14.00 «Прыватныя гісторыі».

14.55 «Залатая калекцыя»: «Крымінальныя квартэты». СССР, 1989г.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

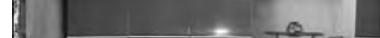
09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Крыловым.

10.15 Пакуль усе дома.

11.05 Фазэнда.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная рэйса».

08.00, 09.00 Нашы навіны.

09.05 Нядзельная пропаведзь.

09.20 «Хто ў хаме гаспадар?». 2005 год.

09.55 «Шалапутнія нататкі» з Дзмітрыем Кры

КІНО

ЦАР І ЦАРЬЦА

Іван Біч

Грамадскасць Паўночнага Каўказа пратэстуе супраць трактоўкі вобразу царыцы Марыі Цямрукаўны ў нашумелым фільме Паўла Лунгіна «Цар».

Рэжысёр Павел Лунгін спраўдаваў шмат крыку. Ён закрануў цэлы пласт вельмі супяречлівых тэмаў расійскай гісторыі, якія актуальныя дасюль. У прыватнасці, рэжысёр, супрацьпаставіўшы вобразу Івана Жахлівага вобраз мітрапаліта Філіпа, відавочна паставіў пад сумнёў аўтарытэт улады як абсалюту. Таксама ў фільме яўна праходзіць паралель паміж апрыгнінай і сталінскім тэрорам.

Таму нядзіўна, што дэбаты вакол фільма хутка выйшлі за межы спрочак гісторыкаў і культуролагаў. «Цар» стаў прадметам палітычнай дыскусіі. Некалькі рускіх нацыяналістычных груповак і патрыятычных гісторыкаў звязнуліся з лістамі ў адміністрацыю Мядзведзея з заклікам забараніць пракат «Цара», прыгаўніўшы яго да парнаграфіі.

Вось фрагмент аднаго з такіх лістоў: «Яны (стваральнікі фільма) робяць на экране крыявую фантасмагорыю: вар'яцкі цар-параноік з вечна адкрытым ротам, крыважэрныя сабакі-апрыгнікі... Рускі народ выглядзе як дзікае крыважэрнае быдла. А між тым, цар Іван Жахліві выклікаў і выклікае нянявісць ворагаў Расіі па адной прычыне: ён узвялічыў

яе палітычную ролю ў свеце, яе эканамічную і ваенную магутнасць».

У прынцыпе, у Крамлі маглі асабліва не звяртаць увагі на чалабітныя ад такіх маргінальных груп, як Саюз праваслаўных харугваносцаў (СПХ), сябры якога праславіліся экзатычнымі акцыямі. Такім, напрыклад, як спаленне кніг пра прыгоды Гары Потэра, якія, на іх думку, утрымліваюць «ерась», або пахаванне цацкі малпы, на труне якой напісаны «Дарвінізм. Атэізм».

Аднак у дадатак фільм «Цар» стаў часткай складанага і вельмі балючага ў Расіі каўказскага пытання. Справа ў тым, што ў стужцы відавочна негатыўна выведзена асоба Марыі Цямрукаўны, жонкі Івана Жахлівага, этнічнай кабардзінкі.

Марыя Цямрукаўна, да хрышчэння Кучэней, — другая жонка Івана Жахлівага, дачка кабардзінскага князя Цямрука. Яны — Марыя і Іван — пабраліся шлюбам 20 ліпеня 1561 года. Адзінае іх дзіця — царовіч Васіль — памёр ва ўзросце двух месяцаў у 1563 годзе. У 1569-м памерла і сама Марыя.

Да рэвалюцыі расійскія гісторыкі пісалі пра царыцу Марыю не надта прыхильна. Вось як харкавае яе Мікалай Кастамараў: «Жаніцьба гэта не мела добра гаўпту на Івана. Ёсць звесткі, што яна (Марыя) актыўна ўпльывала на палітыку мужа ў перыяд 1561–1569 гадоў і, верагодна, выступала адным з ініцыятараў апрыгніні.

Сама новая царыца пакінула па сабе памінь злой жанчыны. Цар працягваў весці п'янае і распуснае жыццё і нават, як кажуць, аддаўся распусце ненатуральнай з Фёдарам Басманавым.

Сучасныя гісторыкі больш асцярожна падыходзяць да ўчынкаў Марыі Цямрукаўны. «У некаторых гісторыкаў узімкі спакуса прыпісаць кабардзінскай прынцесе лютасць нораваў. Быццам, падабалася ёй не толькі паляванне і «мядзведжыя забавы», але і катаванні з пакараннямі смерцю.

Але ці можна лічыць, што норавы сярэднявечнага Каўказа моцна адрозніваліся ад расійскіх? Нават Еўропа XVI стагоддзя была ахоп-

лены крыявым кашмарам рэлігійных войнаў», — піша адзін з іх.

У СССР образ каўказской прынцесы на троне асабліва нікога не цікавіў. Думаецца, праблема была ў асобе яе мужа, які не ўпісваўся ў каноны прагрэсіўнага манарха. Затое пасля перабудовы царыца Марыя стала адным з афіцыйных герояў не толькі Кабарды, але і ўсяго расійскага Паўночнага Каўказа. Справа ў тым, што ў часы сярэднявечча асабліва нікто не разбіраў, дзе кабардзінцы, а дзе чэркесы або адыгейцы.

У гонар царыцы ўзведзены помнікі, названыя вуліцы і плошчы. У кабардзінскіх газетах адзначаюць: «Так, менавіта кабардзінцы — прадстаўнікі аднаго з адыгейскіх племёнаў — сталі першымі каўказцамі, якія прыйшлі на зямлю сталіцы Расіі. Насуперак спекуляцыям, шлоб гэты даследчыкі лічаць шчаслівым. Марыя ва ўсім актыўна садзейнічала мужу. І нават адыгрывала значную ролю ў выбудоўванні адносін з Крымам, бо знаходзілася ў роднасных сувязях і з татарскай шляхтай. Мяркуючы па ўсім, нягледзячы на асаблівітіораў Івана Жахлівага, гэты шлоб быў адносна спакойным. Тому развагі пра гвалтоўную смерць царыцы можна лічыць недарэчнымі».

Падчас святкаванняў 450-й гадавіны ўстанаўлення стасункаў паміж Расіяй і Кабардой два гады таму Марыю назвалі «сімвалам дыпламатычнага і выгоднага саюзу жыхароў Каўказу і рускіх».

І вось на экраны выходзіць фільм Лунгіна. Марыя Цямрукаўна выглядае ў ім абсалютна вартай свайго мужа — ненармальная, капризная, дрэнна адукаваная жанчына. Акрамя ўсяго, яе мараль вельмі кульгае. Прыйдворны блазан называе яе «вавілонскай блудніцай». Увогуле, Марыя як персанажу яшчэ пацанавала. У першым варыянце сцэнару царыца павінна была быць сябе пугай, каб кампенсаваць мазахісцкія схільнасці. Праўда, у фінальнім варыянце засталіся сцэны, дзе яна бе іншых.

Кабардзінская грамадскасць не разумее, што адываеца. Вось фрагмент посту аднаго з інтэрнэт-форумаў: «Ці ведаюць самі рускія, пра што распавядаюць? Павел

Лунгін выяўляе яе як чачэнку-шахідку, якая абколатая псіхатрапамі. Пацікавіўся б для пачатку, ці магла яна дазволіць сабе спаць голай, цалавацца, сядзець пры мужы і дарослых? Мова пра кабардзінскую дзяўчынку, княжнку. Жах! Нас усіх пакрыбдзілі».

Не падабаецца грамадскасці і тое, што ролю Марыі даверылі татарскай актрысе Раміле Іскандэр.

Як вінік — кампанія супраць фільма «Цар». 4 лістапада выхад стужкі на шырокі экран ператварыўся ў Кабардзе ў маніфестацію

пратэсту. Мясцовы друк з радасцю адзначыў, што ніводная фірма не пагадзілася рабіць рэклamu твору Лунгіна. У залі на 450 месцаў прысутнічала толькі 14 чалавек.

Цяжка прагнаваць, чым заканчыцца дэўчона гісторыя вакол сярэднявечнай княжны, жонкі Івана Жахлівага. Пакуль афіцыёз крэтыкуе вытворцаў карціны, сыходзячы з пазыцыі лаяльнасці Маскве. «Вось як, аказваецца, Лунгін бачыць саюз Расіі і Каўказа — як Саюз двух самадураў», — піша адна з газет.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЕСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Зыходзячы з таго факту, што галоўным ньюсмейкерам і спікерам створанага Мытнага саюза быў беларускі прэзідэнт, можна зрабіць высьнову — менавіта ён больш за ўсё зацікаўлены як у яго стварэнні, так і ў інтэграцыі ў рамках Адзінай эканамічнай прасторы (АЭП). Яшчэ свежая ў памяці паведамленні СМІ пра тое, як напрэдадні сустрэчы Мінск патрабаваў адмены экспартных мытаў на расійскую нафту і аднолькавага кошту на энерганосьбіты. Невядома, ці атрымаў «Бацька ўсіх беларусаў» тое, што хацеў, — хутчэй за ўсё, мы даведаемся пра гэта ў будучыні. Калі не атрымаў — то Мінск вельмі хутка падасца ў іншы бок. Мы пачуем ужо не гарачае жаданне хуткай інтэграцыі, а больш традыцыйныя ў апошні час папрэчкі ў бок Москвы. Што ж тычыцца Украіны, то ўздзел нашай краіны ў падобных сітуацыйных аўяднаннях будзе ёй толькі шкодзіць. Акрамя пустой і пафаснай рыторыкі, яны нічога не

прынясуть — дамовіца пра адраджэнне СССР ужо немагчыма.

«Mibus» (Украіна)

Гістарычна дамова пра стварэнне Мытнага саюза Расіі, Беларусі і Казахстана, падпісаная ў суботу лідэрамі трох дзяржаў, не ліквідавала фундаментальных супяречнасцяў паміж краінамі-ўдзельніцамі. Інтарэсы Масквы і Мінска па-ранейшаму процілеглія наконт паставак ключавых тавараў — нафты, газу, харчавання, аўтамабіляў і сельскагаспадарчай тэхнікі. Тым часам для Расіі ўздел у новым саюзе, па меркаваннях экспертаў, азначае фактычную адмену раней дасягнутых дамоўленасцяў па ўмовах далучэння да Суветаў гандлёвой арганізацыі (СГА).

«Независимая газета» (Расія)

Пачынаючы з 2007 года Лукашэнка зрабіў шэраг крокau, накіраваны на нармалізацію адносін з Захадам, самымі вядомымі з

якіх сталі шырокая амністыя (у тым ліку былога кандыдата ў прэзідэнты Казуліна) і спыненне практикі масавых арыштаў апазіцыйнераў. У адказ былі адменены санкцыі супраць беларускіх чыноўнікаў, а МВФ стаў даваць крэдыты. Аднак Лукашэнка так і не пусціў апазіцыю ў парламент і не прадэмансстраўваў гатоўнасці да сур'ённых структурных рэформаў. Некаторыя прыкметы паказваюць, што перыяд раману з Захадам падыходзіць да заканчэння. Шырокая вядомым фактам з'яўляюцца дрэнныя асабістыя адносіны Лукашэнка і Пуціна. Таму рэсурс «сяброўства» тут таксама абмежаваны. Беларускі чыноўнікі і палітыкі кажуць: Лукашэнка сур'ёзна асцерагаеца, што яго атруяць.

«Особая лінія» (Расія)

У назіральніку адразу ж з'явілася шмат пытанняў. Як на гэта (Мытны саюз) глядзяць у самай СГА, наколькі расцягненца працэс, і, галоўнае, як Расія і Беларусь збіраюцца ажыццяўляць

такую інтэграцыю, калі нядаўна краіны былі ў стане «малочайнай вайны». Нягледзячы на тое, што гандлёвай вайны зараз няма, агульны палітычны клімат у адносінах Масквы і Мінску амаль не змяніўся: праўда, на гэты раз Лукашэнка распісаўся ўсюды, дзе трэба. Можна колькі заўгодна пазначаць сваю крутасць і незалежнасць, але выхад на расійскі рынак неабходны беларускай эканоміцы як паветра. У эканоміцы ў Лукашэнка справы дрэнныя, а Захад яго гульні не прынёў.

РБК (Расія)

На саміце Мытнага саюзу Лукашэнка ўжо харктарызаваў яго стварэнне як вельмі выгаднае. Аднак кіданні, мяркуючы па нервовым выглядзе і заявам правадыра Беларусі, нікуды не зніклі... У функцыянаванні Мытнага саюза могуць пайті праблемы. Цяпер падпішць, увесну пачнуць дзяліць гроши — вось тады пайтістане праблема.

«Московскі Комсомолец» (Расія)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЯ НАВІНІ

ПОЛЬШЧА. КАМУНІСТЫ, ЗАМЕСТ ЗОРКІ МАЛЮЙЦЕ КОЛА

краін, дзе камуністычныя сімвалы трапілі пад забарону, выкарыстоўваць чырвоны кружок або праста кропку падобнага колеру. «Камунізм застаецца сучасным. Кропка», — такім словамі заканчваецца маніфест Рыхтэра.

Застаецца адзначыць, што прапанаваны Рыхтэрам дызайн камуністычнага руху — белое поле плюс чырвонае кола, вельмі нагадвае сцяг Японіі.

На матэрыялах «Tageszeitung» (Германія)

РАСІЯ. ЧЭРКЕСЫ ПАТРАБУЮЦЬ АСОБНУЮ РЭСПУБЛІКУ

Малады рух чэркесаў «Адыгэ Хасэ» правёў два мітынгі, патрабуючы склад Карабаева-Чэркескай рэспублікі. Зараз чэркесы ўваходзяць у склад Карабаева-Чэркескай рэспублікі. Падстава патрабаваць асобнай адміністратурай адзінкі — «немагчымасць рэалізацыі этнасу ў Карабаева-Чэркесі». Акцыя мела грамадскі рэзананс. У адным з аулаў на мітынг «Адыгэ Хасэ» сабралася больш за тысячу чалавек. Рэакцыя ўладаў была супяречлівая. Яны пагражалі арганізаторам адміністратурай адказнасцю (мала таго, што мерапрыемства не было дазволеным, дык яшчэ адбывалася ў той час, калі ў рэспубліцы дзеянічаў рэжым каранціну супраць грыпу), аднак адначасова паабіцалі правесці сустрэчу з прадстаўнікамі чэркескай моладзі. Акрамя таго, улады заяўлі, што не чэркесы, якіх у краі 11 працэнтаў, а карачаеўцы, якіх амаль 40 працэнтаў, церпяць ад таго, што жывуць побач з чэркесамі. Яны спасылаюцца на формулу падзелу міністэрскіх партфелей. У рэспубліканскім урадзе кожны этнас мае роўную фракцыю. Але ў некаторых ведомствах колькасць чэркесаў дасягае 70 працэнтаў. Так ці інакш, у Москве пакуль пратэсты чэркесаў ігнаруюць. Нагадаем, што Чэркеская рэспубліка, праўда, у статусе аўтаномнай акругі, сапраўды існавала ў складзе Карабаева-Чэркесі з 1926 па 1944 гады. Пасля карачаеўцаў прызналі нацыяльную ворагаў народу і саслалі ў Сібір, а пасля вяртання ў 1959 годзе Карабаева-Чэркесі зноў з'явілася на мапах СССР, праўда, чэркесаў пазбавілі статусу аўтаноміі. У 1991 годзе чэркесы паспрабавалі стварыць асобную рэспубліку, аднак Ельцын іх суверэнітэт не признаў.

На матэрыялах расійскай прэсы

ІСПАНІЯ. КАТАЛОНЦЫ ГАТОВЫЯ ІСЦІ ДА КАНЦА

26 лістапада 12 галоўных газет Каталоніі выйшлі з адным і тым жа рэдактарскім артыкулам. Артыкул называецца «Годнасць Каталоніі» і выступае за захаванне цяперашняга Статуту аўтаноміі Каталоніі (приняты ў 2006 годзе). «Трэба нагадаць, што статут быў прыняты каталонскім і іспанскім парламентамі, на рэгіянальным рэферэндуме за яго галасавала большасць. Калі будзе патрэбна, мы знайдзем у сабе сілы зноў аб'яднацца і выступіць за інтарэсы грамадства», — адзначаецца ў тэксле. Прchyнай для такой заявы стала рашэнне Кансерватыўнай народнай партыі аспрэчыць статус у Канстытуцыйным судзе. Кансерватары прапануюць выключыць з тэксту Статуту 46 пунктаў (усяго іх 120). Наўбіш каталонцам не падабаецца намер правых выключыць пункт пра то, што каталонцы — «нацыя». З улікам таго, што каталонскі Статут падтрымала кіруючая ў краіне партыя сацыялістай, наўрад ці Канстытуцыйны суд будзе радыкальна карэктаваць тэкст закона. Між тым, каталонскія нацыяналісты гатовыя ісці да канца. 12 снежня ў якасці адказу на ўчынкі іспанскіх імперыялісташ у краі адбудзеца сімвалічны рэферэндум пра выхад Каталоніі са складу Іспаніі.

На матэрыялах «Publico» (Іспанія)

► НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ

РЭФЕРЭНДУМ НА АНДРЭЯ

Алег ПЯТРОВ

30 лістапада 2010 года ў Дзень Святога Андрэя можа пачацца працэс выхаду Шатландыі са складу Вялікабрытаніі.

Ідэя правядзення рэферэндуму была агучана два гады таму. На той момант шатландскія нацыяналісты знаходзіліся ў становішчы эйфары. Упершыню ў гісторыі вядучая Шатландская нацыянальная партыя (SNP) здолела сфармаваць кабінет міністраў.

Першае, што зрабілі новыя ўлады, авбясцілі дэбаты наконт пытання, як дабіцца поўнай самастойнасці ад Лондана. Дэбаты працягваліся 27 месяцаў. У панядзелак, 30 лістапада, Алекс Салманд, шатландскі прэм'ер і лідэр SNP, падвёў вынікі дыскусіі і прапанаваў публіцы справаздавчу «Бельых паперы шатландскай незалежнасці».

Першы міністр краю Алекс Салманд дэклараў: «Выключна поўная незалежнасць дасць Шатландыі свабоду, неабходную для рэалізацыі свайго патэнцыялу ў якасці роўнага сябра міжнароднай супольнасці». Пры гэтым Салманд далёкі ад таго, каб патрабаваць надання Эдынбургу поўнай незалежнасці ціпер і зараз. Незалежнасць надыдзе пасля таго, як Шатландыя пройдзе некалькі фазаў. Вось яны:

Devolution plus. Шатландскі парламент атрымае права самастойна збіраць падаткі, браць пазыкі за мяжой у таго ж Міжнароднага валютнага фонду, уводзіць мясцовыя падаткі.

Devolution max. Шатландыя атрымлівае поўную фінансавую аўтаномію, уся сістэма падаткаў пераходзіць таксама пад кантроль Эдынбургу. Шатландскі ўрад становіцца ўласнікам прадпрыемстваў па здабычы газу ў Паўночным моры.

Full independence. Шатландыя атрымлівае поўную незалежнасць як краіна — сябар Еўрасаюза. Яна таксама стварае свае ўласныя сілы абароны, МЗС.

Аднак дзеля таго, каб пачаць працэс пераходу да поўнай незалежнасці, Салманду неабходна згоды нацыі. Ён мае намер атрымаць мандат на пачатак адзялення ад Вялікабрытаніі на рэферэндуме, які прызначаны на наступны год. Галасаванне адбудзеца ў сімвалічны для шатландцаў Дзень Святога Андрэя, які лічыцца патронам гораду.

Рэакцыя на ініцыятывы SNP нават у Шатландыі была дасціковая аспярожная. Справа ў тым, што залатыя часы нацыяналістычных ілюзій засталіся ў мінулым. Эканамічныя крызіс паказаў, як цяжка эканомікам малых нацый змагацца з крызісам. Сярод ахвяр глабальнай рэцэсіі Ірландыя і Ісландыя — краіны, якім у пропагандзе SNP адводзілася ключавое месца. Iх досвед

Алекс Салманд

быў лепшым доказам того, што малая паўночная нацыя могуць выжываць у цяперашнім сітуаціі. Пасля дэфолту ў Ісландыі ў міфы пра «кельцкіх тыграў» мала хто верыць.

Бізнес-супольнасць Шатландыі ўжо выказалаася наконт прапаноў SNP. На думку прадпрымальнікаў, незалежная Шатландыя не здольна рэагаваць на эканамічныя выклікі глабалізацыі.

Ініцыятыва нацыяналістаў выклікала агульную негатыўную рэакцыю з боку ўсіх буйных партый. Яны дружна крытыкуюць ідэю з рэферэндумам, праўда, з розных пляцовак.

Так, для лейбарыстаў самае важнае — вярнуць сабе імідж галоўной левай партыі ў Шатландыі, які перахапіла ў іх SNP. Партия Гордана Браўна актыўна эксплуатуе лічбу — 12 мільёнаў. 12 мільёнаў фунтаў будзе каштаваць шатландцам арганізацыя і правядзенне плебісцыту. Грошы давядзецаў браць з іншых бюджетных артыкулаў. Так, з-за рэферэндуму ахова здароўя і сацыяльная служба не даліца 1,5 мільёнаў фунтаў.

Лідэр мясцовых лейбарыстаў не можа знайсці сябе месца: «Тое, што людзям трэба зараз — працоўныя месцы і добрая эканоміка. А не «пыхлівы праект» Алекса Салманды. Тэма рэферэндуму, які быццам будзе праведзены за народныя гроши, можа дапамагчы ім рэабілітаціўцу ў вачах мясцовага электтарату». Пры гэтым, што вельмі важна, лейбарысты не супраць пашырэння аўтаномны статус Шатландыі. У сваім нядынім выступе (текст якога пішацца прэм'ерам) каралева паабяцала шатландскаму парламенту новыя ўладныя кампетэнцыі.

Незвычайную пазіцыю занялі дасціковыя ўплывовыя ў рэгіёне пост-трацісты з Шатландскай сацыялістычнай партыі (SSP). Яны абедзвюмі рукамі за незалежнасць, аднак выключна пры ўмове, што выхад са складу Вялікабрытаніі будзе значыць шырокія сацыяльныя реформы на карысць бедных груп насельніцтва.

А вось кансерватары лічаць, што цяперашніх пайнамоцтваў у шатландскага парламента і так зашмат. Аднак паколькі Шат

ландыя традыцыйна галасуе за левых, торы зрабілі стаўку на англійскі нацыяналізм. Дэвід Камерун, лідэр партыі торы, пабяцаў, што ў вышадку перамогі на прызначаных на наступны чэрвень выбарах у парламент, праваў дэпутатаў ад Шатландыі будуць паменшаныя. Яны не змогуць галасаваць па шэрагу пытанняў (адукацыя, медыцына). Тут ёсць логіка. Усе пытанні адукацыі і медыцыны ў Шатландыі вырашае мясцовы ўрад. Атрымліваюцца, што галасуюць па гэтых пытаннях, шатландскія дэпутаты ў брытанскім парламенце прадстаўляюць невядома каго, ні за што не нясуць адказнасць.

Нарэшце, ліберал-дэмакраты. Яны назвалі SSP «партыяй з вялікім эгам». На іх думку, сваімі авантурыйнымі нацыяналістамі нанеслі ўдар па сістэме школьнай адукацыі. Лібералы плачуть, што малая дзетка ў пачатковых класах не атрымае цікавіх бонусаў.

Усе партыі, якія супрацістуюць нацыяналістам Шатландыі, гуляюць без вялікай рызыкі. На цяперашні момент толькі 20 працэнтаў насельніцтва краю падтримліваюць ідэю поўнай незалежнасці. Гэта дае апазіцыі шансы зрабіць сабе добры піяр. І прымушае задумацца, ці патрэбны рэферэндум у такіх нязручных умовах. Тым больш, што, адпаведна экспертам, параза SNP на рэферэндуме папросту здымае пытанне шатландскай незалежнасці з павесткі дня як мінімум на 15-20 гадоў.

Да таго ж шатландскія нацыяналісты маюць меншасць у парламенце. Каб ідэя наконт рэферэндуму пачала рэалізоўвацца, SNP патрэбна яшчэ 18 дэпутацкіх галасоў. Дзе яны іх возьмуць — невядома. Галасаваць за праект гатовыя толькі два дэпутата ад Зялёных і адзін незалежны парламентарый. Але такі расклад пакідае тэму незалежнасці і даўней актуальнай.

Першым ускосным тэстам на тое, як электарат паставіцца да ініцыятывы партыі Салманды, стануць датэрміновыя выбары ў парламент на адным з участкаў у Эдынбургу, прызначаныя на пачатак снежня.

► РЭЛІГІЯ

РЭФЕРЭНДУМ У ШВЕЙЦАРЫІ: ВЫКЛЮЧНА ФАКТЫ

Алег НОВІКАЎ

На выніках усенароднага галасавання ў Швейцарыі забаронена будаваць мінарэты. Ісламскі свет пратэстуе. Еўропа думае, як замяць скандал. Прапануем падборку некаторых малавядомых і цікавых фактаў, якія дапамаглі б чытачу скласці больш аб'ектыўнае ўяўленне пра тое, што адбываецца.

На цяперашні час у Швейцарыі існуюць усяго чатыры мячэці з мінарэтамі. У краіне працуе 400 тысяч мусульман (7 працэнтаў насельніцтва). На пачатак 1980-х гадоў мусульман у Швейцарыі было 0,9 працэнта. Увогуле, 24 працэнты грамадзян у краіны — іншаземцы.

Ініцыятыва правядзення рэферэндуму належыць ультраправай Народнай партыі Швейцарыі (SVP). Першапачаткова SVP збиралася ініцыяваць рэферэндум супраць практикі прынясення ў ахвяру жывёл падчас ісламскіх святаў. Аднак паколькі такая практика характэрна і для вернікаў-іудзеяў, было вырашана аб'ектамі атакі абраць мінарэты. Калі вернікі пропагандзяць правы, мінарэты — гэта сімвал шарыяту, які несумішчальны са швейцарскай дэмакратыяй, і гэта замінае мусульманам інтэгравацца ў грамадства.

Найбольшай падтрымкай ідэя SVP карысталася ў нямецкамоўных кантонах. У адным з іх быў пастаўлены рэкорд падтрымкі. Тут за прапанову прагаласавала 70 працэнтаў удзельнікаў апытаў. Найбольш негатыўна праект Народнай партыі ўспрынялі ў франкамоўным кантоне Генф. У Генфе супраць забароны будаўніцтва мінаретаў галасавала 60 працэнтаў. У вялікіх гарадах, дзе прыжываюць 90 працэнтаў швейцарскіх мусульман, ініцыятыва цалкам правалілася. У трох з чатырох гарадоў, дзе ёсьць мінарэты, грамадзянэ прагаласавалі супраць пропановы правых.

Вялікую ролю ў агітацыйнай кампаніі за забарону будаўні-

тва мінаретаў адыграла кампьютарная гульня «Атака мінаретаў», што з'явілася ў інтэрнэце. Па правілах, гулец павінен перашкодзіць мule пабудаваць мінарэт.

Праграма зроблена такім чынам, што прыпыніць будаўніцтва амаль не магчыма. Пасля чарговай паразы на экране з'яўляецца заклік вярнуцца ў рэчаіснасць, пайсі і прагаласаваць на рэферэндуме.

Кіраўніцтва SVP выступіла супраць ідэі стварэння єўрапейскага руху за забарону мінаретаў, паколькі лічаць, што гэта можа садзейнічаць інтэграцыі Швейцарыі ў склад Еўропы, што парушыць прынцып нейтральнасці краіны.

Як піша нямецкае выданне «Tageszeitung», вялікае значэнне для вынікаў рэферэндуму мела пазіцыя жанчын, якія лічаць сябе феміністкамі і нават прыхільніцамі левых партый. Яны, як правіла, галасавалі супраць мінаретаў, пратэстуючы такім чынам супраць унутранай культуры ісламскіх грамад, якую яны лічаць аўтарытарнай і агрэсіўнай. Пры гэтым на публіцы яны пабаяліся дэманстраціраваць свае погляды, каб не выставіць сябе ксенафобамі. Таму падчас апытаў «exit poll» хлусілі і казалі, што не падтрымалі ідэю SVP. У выніку падману ў лужыну селі некалькі самых вядомых швейцарскіх сацыялагічных кантролістіў, якія праводзілі апытаў на выхадзе з участкаў для галасавання. Па іх дадзеных, за праект SVP галасавалі толькі 37 працэнтаў. Па афіцыйных дадзеных — 57 працэнтаў.

Вялікую ролю ў прыцягванні цікавасці грамадскасці да ініцыятывы SVP зрабіў правака-

цыйны плакат. На ім выяўленыя жанчына ў паранджы і мінарэты, якія сваімі шпілямі разбураюць швейцарскую нацыянальную сімволіку. Рэклама такога кшталту выклікала адразу шок і незадавальненне. Некаторыя муниципалітэты выступілі за забарону плакатаў. Так, плакаты былі забаронены ў горадзе Базель. Былі спробы падаць на аўтараў плакатаў у суд за распальванне нацыянальной варожасці.

Ужо ў панядзелак, 1 снежня, калі сталі вядомыя вынікі рэферэндуму, мусульманскі сайт Umma.com змясціў заклік да байкоту швейцарскіх тавараў. У спіс трапілі шмат рэчаў, у тым ліку дарагі гадзіннікі Rolex, даступныя вельмі вузкай частцы спажыўшчы. Між тым, ужо зараз відавочна, што галоўнай ахвярай байкоту стане кампанія Nestle, якая вырабляе танныя і папулярныя кандытарскія вырабы. Адміністрацыя канцэрну апература заявіла, што выступае за свабоду рэлігійных перакананняў.

Геерт Вілдэрс — правы папулюст з Нідерландаў — каментуючы вынікі рэферэндуму ў Швейцарыі, заклікаў забараніць Каран, які, на яго думку, не лепшы за «Майн кампф».

Адно з вядучых выданняў расійскіх нацыяналістаў «Агенцтва палітычных навінаў» (АПН) у рамках рэакцыі на вынівы з Альпай заклікала да падзелу Расіі на 20 Швейцарый. Такім чынам, на думку аўтара проекта, можна будзе стварыць дэмакратычныя інстытуты, якія лепш абароняць рускі народ ад навалы чужынцаў. Аўтарытарная кіраваная дэмакратыя Путіна—Мядведзева, на думку супрацоўнікаў АПН, не здольная абараніць нацыю, а толькі робіць выгляд барацьбы з эмігрантамі.

Некаторыя партыі Швейцарыі выступілі за забарону практикі рэферэндумаў. Між тым, швейцарскую мадэль рэферэндуму ўхвалілі прыхільнікі Партыі піратаў, якія выступаюць за тое, каб усе грамадскія рашэнні прымаліся на рэферэндумах праз інтэрнэт.

▼ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

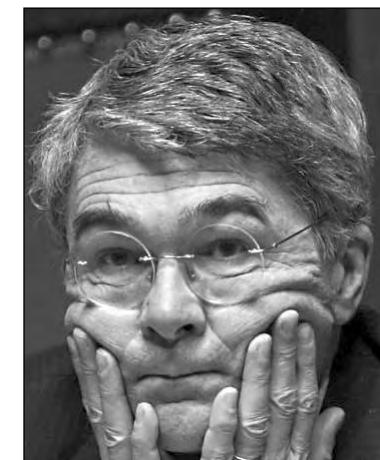
ВАЛЯНЦІН НАЛІВАЙЧАНКА

Старшыня Службы бяспекі Украіны (СБУ) напярэдадні Дня памяці ахвяр Галадамору, які адзначаецца ва Украіне напрыканцы лістапада, агульны спіс асобаў, якія падазраюцца ў арганізацыі гэтага злачынства. Нагадаем, што, паводле афіцыйных украінскіх звестак, ахвярамі голаду, які быў арганізаваны штурчна ў пачатку 1930-х гадоў, сталі 8–10 мільёнаў украінцаў. Усяго Налівайчанка назваў 136 асоб, адказных за голад. Сярод іх тагачасныя лідэры савецкай Украіны Станіслаў Касіёр, Павел Постышаў, а таксама крамлёўская бонзы (Сталін, Молатаў і г.д.). Цяпер, па логіцы, справа на іх павінна быць перададзена ў суд. Аднак наўрад ці дойдзе да суда. Па-першае, спіс падазраваных у злачынстве далёка не поўны. У яго не трапілі прэзвішчы людзей, нашчадкі якіх займаюць у цяперашнім Украіне вельмі высокія пасады. Падчас судовага працэсу тыя імёны так ці інакш будуть агучаны. Па-другое, Крымінальны кодэкс Украіны ясна гаворыць: крымінальная справа можа быць заведзена выключна супраць фізічнага жывых асобаў. Між тым, СБУ замест таго, каб удакладніць гэтага юрыдычнага недарэчнасці, развівае ініцыятыву. 1 снежня прадстаўнік службы заявіў: «У выпадку, калі Кампартыя Украіны (КПУ) працягнёт падкрэсліваць, што ёсьць нашчадкам КПСС з маральнага юрыдычнага пункту гледжання, яна павінна быць забаронена».

РАБЕРТА КАСТЕЛІ

Віц-прэм'ер у кабінце Сільвія Берлусконі арыгінальна адзягаваў на навіну са Швейцарыі, дзе ў выніку рэферэндуму забаронілі мінарэты. Сеньёр Кастэлі выступіў з прапановай вярнуцца на італьянскі сцяг выяву крыжа. Крыж як элемент гербу каралеўскага дома прысутнічаў на італьянскім сцягу, пакуль Італія была манархія. Яе гербам быў чырвоны шчыт з белым крыжам. Пасля прыняція рэспубліканскай канстытуцыі ў 1945 годзе італьянскі сцяг набыў вядомы нам выгляд: зялёная, белая і чырвоная палосы. Аднак Кастэлі лічыць, што дастатковая праста намаляваць на белай паласе чорны крыж. Ён перакананы, што такім чынам Італія дасців годны адказ пагрозе ісламізму. Аднак, на думку назіральнікаў, заявіў Кастэлі звязаны з нядаунім рашэннем Страсбургскага суда па правах чалавека. Суддзі ў Страсбургу патрабавалі ад уладаў Італіі прыбраць са школьнага установу распяцці на сценах, якія нібыта «парушаюць права бацькоў вывучаць дзяцей у адпаведнасці з асабістымі перакананнямі», а таксама «парушаюць права вучняў на свабоду веравызнання».

ЯНУШ КОРВІН-МІККЕ

30 лістапада — за дзень да дзеяння на тэрыторыі Польшчы Лісабонскай канстытуцыі ЕС — польскі нацыяналіст, сябра групоўкі «Роўнасць і права», спаліў сцяг Еўрасаюза. Акцыя мела месца ў Варшаве на супрацоўнікаў АПН, не здольных абараніць нацыю, а толькі робіць выгляд барацьбы з эмігрантамі.

Януш Корвін-Мікк — польскі сейм ператвараецца ў лакальны сеймік, усе рашэнні, прынятые на єўрапейскім узроўні, атрымліваюць у Польшчы статус законаў», — паскардзіўся Корвін-Мікк. Праўда, сам ёўрафоб быў вымушаны прызнаць, што абсалютная большасць палякаў не разумеюць ягоных аনтыєўрапейскіх забонаў. Канстытуцыя ЕС, што ўступіла ў сілу з 1 снежня, якую падпісала Варшава, пазбаўляе апошнюю права вета на такія важныя рашэнні ЕС, як пашырэнне Еўрасаюза, міжнародная палітыка, сацыяльная бяспека, падаткі, культура. Усяго 40 пунктаў.

► ПЕРАКЛАД

МАРМАЗЯЎР СУПРАЦЬ ЖАБАВОКА:

Марыя МАРТЫСЕВІЧ

Гэтай восеню дзякуючы «пэўным звесткам з пэўных крыйніц» мне стала вядома, што напрыканцы 2009-га — у пачатку 2010 года адначасова пабачаць свет дзе публікацыі, якія без пера большання можна назваць канкурэнтнымі. Гаворка пра беларускія пераклады другой часткі сусветна вядомай «Алісіны» — аповесці Льюіса Кэрала «Through the Looking-Glass, and What Alice Found There», напісанай у 1871 годзе. Лішнё казаць, на колькі моваў свету і па колькі разоў гэты твор, поруч са знакамітай першай часткай, перакладаўся, колькі ілюстрацый было намалявана, колькі пастаўлена п'есаў, знятая фільмаў і мультфільмаў. І вось — беспрэцэдэнтная хвала абеларушчання! У часопісе «ARCHE» мае выйсці аповесць «Скрозь лютэрка, і што ўбачыла там

Аліса» ў перакладзе Веры Бурлак. У той жа час выдавецтва «Логвінаў» рыхтуе да друку дзіцячае выданне Льюіса Кэрала, дзе да перакладу Макса Шчура першай кнігі «Алесіны прыгоды ў Дзвінскай краіне» далучыцца ягоны ж пераклад другой кнігі — «На тым баку лютэрка, і што там напаткала Алесю».

Але хто б з выдаўцоў не вырваўся на пайкорпусу наперад, абодва гэтыя пераклады не будуть першымі беларускімі «Залюстроўмі». У інтэрнэце па адрасе <http://opatryck.livejournal.com> ужо год як змешчаны яшчэ адзін пераклад другой часткі (асабіста мне ён падаўся аматарскім). Яго аўтар — трывагацігадовы жыхар Віцебску Дзяніс Мускі — музыка, аранжыроўшык паводле прафесіі. Узяўся за пераклад «ад няма чаго рабіць» да з вялікай любові да Кэрала. Аднёс пераклад другой часткі ў «Мастацкую літаратуру», дзе Юрэш Пацюпа прапанаваў для

«ПЕРАКЛАДЧЫК — ГЭТА АЛІСА»

Вера «Джэці» Бурлак — паэтка, перакладчыца, спявачка, перформерка. Нарадзілася ў 1977 годзе ў Кіеве. Выпускніца філфака БДУ. Кандыдат філалагічных навук (сфера даследавання — дзіцячая літаратура Срэбнага стагоддзя). Піша паэзію і прозу. Аўтарка некалькіх самвыдаўскіх зборнікаў, кнігі вершаў «За здаровы лад жыцця» (2003). З 1997 года з'яўляецца нязменным галоўным рэдактарам самвыдавецкага часопісу «Вясковыя могілкі». Перакладае паэзію і прозу з англійскай, рускай, украінскай моваў. Жыве ў Мінску.

— Чаму ты ўзялася за пераклад другой часткі знакамітага дыптыху, абмінуўши першую? Ты не вершиш у Краіну Дзіваў?

— Першую казку на той момант (каля 2 гадоў таму) Максім Шчур пераклаў, а другую — яшчэ не. Андрэй Хадановіч (рэдактар перакладу — М. М.) прапанаваў: а ці не перакласці?.. Напраўду, сама б я за гэты пераклад не ўзялася, бо лічыла, што гэта для мяне як стокілаграмовая штанга для дзетсадаўца. У Краіну Дзіваў веру напоўніцу, цяпер мару зрабіць пераклад і першай казкі — для калекцыі. Але гэта таксама штанга, а я змянілася мала.

— Што выклікала найбольшыя цяжкасці пры перакладзе? Якімі момантамі ты асабіста ганарыўся?

— Вельмі доўга я не магла адчуць стыль «празаічнай» часткі. Напэўна, таму і зацягнула з перакладам два гады. Потым, здаецца, нешта адчула, ці ўдала — хай вырашаць чытачы. Былі асобныя моманты з цалкам неперакладальными рэаліямі. Напрыклад, «англійскія ганеці Белага Карага, які ўвесі час прымае «англійскія позы». Для сучаснага беларускага чытача, не абазнанага ў побыце віктарыянскай Англіі, гэта незразумела. Кэрал тут пацвяліў

вучоных-сучаснікаў — аматараў моднай на той час англа саксонскай даўніны. У каментарах да рускага перакладу «Алісы ў Залюстроўі» Наталлі Дэмуравай прыводзяць тлумачэнні Хэры Моргана Эйрза, які ў сваёй кнізе «падае некаторыя выявы англійскай у розных строях і позах з англійскага рукапісу, што захоўваецца ў Бадлеанскай бібліятэцы ў Оксфардзе, якімі, магчыма, карысталіся Кэрал і Тэніэл.

Я была разгубленая, думала рабіць спасылку з тлумачэннямі. Андрэй Хадановіч, рэдагуючы тэкст, прапанаваў варыянт: «першы англійскі ганец з рысункамі» — па аналогіі з самарэкамендацияй «Нашай нівы» — «першы беларускай газеты з рысункамі». І потым гэты ганец усё «рысуюцца». Гэта, напэўна, быў адзіны тупік, з якога я зусім не магла выбрацца сама. Чым гарануся? Мабыць, тым, што дарабіла гэту справу. А цягам працы скокамі самазахаплення супраджалася кожная ўдалая знаходка. Запомніўшы шосты раздзел, дзе Аліса вяслуе, а Авечка кажа: «Насядай!» (было неабходнае слова, якое б судзілася і з вёсламі, і з фразеалагічнай апрацаванымі хатнімі птушкамі, у майм выпадку — з наседкай). Ужо даўно пераклаўся верш «Jabberwocky», па-моіму, таксама нічога — ці гэта я так да яго прызыўчайліася?

— Не сакрэт, што Кэрал кіпіць з пэўных момантаў англійскай гісторыі, далёкіх нашаму чытачу. Ці не было спакусы дадаць у пераклад крыху «беларушчынкі»?

— Спакуса не толькі была, але нават была спатоленая. Прыклад з «англійскімі ганцамі» даволі яскравы. Але і тут, і, спадзяюся, у іншых выпадках «беларушчынка» прысутнічае толькі як дадатковы сэнсавы складнік, намёк на знаёмае — пры спробе захаваць англійскі кампанент як асноўны. Чаму такі кампраміс? Но твор будуць чытаць і дзеци, якім нецікава глядзець у спасылкі. «Беларусамі» сталі і Залюстроўкавыя жамярынкі. Кэрал звязаў іх з добра знаёмымі дзецимі рэчамі: драўлянымі конікамі-гушкалкай, каляндай гульней у «Snap-dragon» і г.д. Пры перакладзе трэба было захоўваць не толькі сэнсавы складнік, але і прынцып словаў-партманэ, якія маюць агульную фанетычную або словаўтваральную частку (тут можна казаць пра нейкую «частковую» амрафармію) і «зрастоўшы» ёю. У перакладзе даводзілася зноў шукаць кампрамісныя варыянты. «Snap-dragon», «Dragon-fly» і «Snap-Dragon-fly». Страказа (Dragon-fly) — жамярыца, Snap-dragon — рэалія, звязаная з Калядамі. Гэтыя кампаненты сэнсу (жамярыца і свята) я вырашыла захаваць, плюс «вогненную галаву» істоты, якая потым агульвае ў тэксце. Атрымалася «Зялёная Семуха» (з «зялёной мухі»). Свята беларускія, але, па-моіму, гэта лепш, чым зноска на паўстаронкі з тлумачэннем, што такое Snap-dragon.

Нарэшце, ужо згаданы верш «Jabberwocky» таксама атрымаў бела-

рускай крываі ў вены праз фанетыку і словаўтварэнне. Кэрал пісаў яго як напаў-парадайную імітацыю архаічнага англійскага тэксту. Па-беларуску была непазбежнай адсылка да нейкай калі не беларускай архаікі, то да вытокаў самой мовы, зразуметай як нацыянальны міф. Я вырашыла не цытаваць, а імітаўшы архаіку, зрабіўшы ўрачыстай фанетыку. Плюс улюбёныя кэралаўскія «словы-партманэ». Усё разам — урачыстая балада з абсурдова-камічным паслясмакам. І калі спараджальнай стыхіяй робіцца беларуская мова, што застаецца Jabberwocky?

Толькі стаць беларусам.

— «Скрозь лютэрка...» — дзіцячы твор?..

— Шматадрасны. Падзяляю гэту думку. Сама я прачытала гэту казку, у расійскім перакладзе Дэмуравай, недзе ў 12 гадоў. Чытала, старанна атрымліваючи задавальненне. Усё ж, пры ўсіх безумоўных вартасцях, у гэтым перакладзе амаль няма свавольстваў, на якія так здатны Кэрал і якія так любяць дзеци (праўда, вельмі інтэлігентных, прыстойных, культурных свавольстваў). Да таго ж, уражанне ад «Алісы ў Краіне Дзіваў» на плытцы, вынесенае з пяцігадовага ўзросту, пераважвала ўсе тэксты, нават з малюнкамі. Арыгінал прачытала цяпер. У захапленні. Не ведаю, ці зразумела б я ўсё, што цяпер, у дзіцячестве. Казка складаная: тут не толькі слоўныя гульні, неймаверныя пераўтварэнні і г.д., але і лірызм, якога я, напэўна, не заўважыла.

— А твой пераклад?

— Я хацела б, каб яго маглі чытаць і дзеци. І каб ім не было сумна. Але каб адначасова не адбылося «перапісання» казкі, каб Кэрал застаўся Кэралам. Цяпер праверым, ці атрымалася.

— Якія героі Кэрала твае самыя любімія? Чаму?

— Напэўна, самы любімы з герояў Кэрала — сам Кэрал. Геніяльны дзівак, якога цікавіць тое, пра што іншыя нават падумашь не здолънія. І Белы Рыцар — ён таксама такі.

Яшчэ — усе кэралаўскія нахабнікі — Жаўтун-Баўтун, Гутата і Гуляля, Карапевы і іншыя, дык з першай казкі таксама. Усе агулам. Гэта вонкавы свет — варожы, які не лічыцца з табой, але яго можна змесці адной рукой — як калоду карт або кучку шахматных фігурак.

І, канешне ж, Аліса. Бо, перакладаючы, я быццам адчуваала сябе ёю. Інакш нічога не атрымалася б. Трэба было сябе кімсіці адчуць. І я быццам распавядала сабе казку Кэрала ад імя Кэрала.

— Дзівасвет ці Люстрасвет — дзе б ты хацела апынуцца?

— Паўсюль! Як Аліса. Перакладчык — гэта, па-моіму, Аліса. Уваходзіць у іншасвет (бо хіба не іншасвет спараджэнне іншай свядомасці?), спрабуе, як можа, жыць па яго правілах — і робіцца карапевай. Жарт, але калі перакладчыку нецікаўшы пісьменніцкія «іншасветы», як жа яму працаўшы? Мне яны падабаюцца, і я не супраць наведаць які-небудзь яшчэ.

МАРМАЗЯЎР

Брылела... Слюткія джэгуркі
Лацверна свердзілі ў наллі.
Мурнелі ў мэмзе бабуکі
І сінкі-хатылы.

«Бяжы ад Мармазяўра, сын:
Кіцісты ён, ікласты ён!
Ён горш, чым птах Дзюбдзюб і чым
Жахматы Гамазон!»

Але ў руцэ ўжо двостры меч
На вусціш ворагу звінеў.
Герой пад дрэвам Думдум преч
Адкіну сум і неў.

І пасярод вышэрных мар
Апёк яго агністы зрок.
Са свістам з лесу Мармазяўр
Вылётвае ўтрыскок.

І — раз! І — раз! І — бах! І — брамс!
І чыкільжыкнү ўдвоstry меч!
Аёй! З варожай галавой
Герой кірзе преч!

«Ты Мармазяўра зблі ѹ сцяў?
Ізі ж, дзіця, у мой абдым!
Салоўная парап! Ура!» —
Пеў бацька, рады ў дым...

Брылела... Слюткія джэгуркі
Лацверна свердзілі ў наллі.
Мурнелі ў мэмзе бабуکі

3 раздзелу «Гутата і Гуляля» («Tweedledum And Tweedledee»)

Раз Гутата і Гутата
распачалі вайнушку,
бо Гутата у Гуляля
раструшичыў бразгатушку.

Але груган зляцеў з гары —
і каркнү ўм па карку!
І з жаху гора-змагары
забыліся на сварку!

3 раздзелу «Жаўтун-Баўтун» («Humpty Dumpty»)

Жаўтун-Баўтун сядзеў на муры.
Жаўтун-Баўтун зваліўся згары.
І ўся Карапеўская конніца,
і ўсе ваяры Карагля
Ніяк не маглі Жаўтун-Баўтуну!
сабраць па кавалку пасля!

3 раздзелу «Леў і Андагор» («The Lion and the Unicorn»)

Леў з Аднарогам утрапёна сышліся
біца за карону.
Леў Аднарога калаціў, нягледзячы
на супраціў.
І злосна кажучы «курняў!»,
яго па горадзе ганяў.
І белы хлеб даваў ім хтосьці, і чорны
хтосьці, хтосьці ж — косці,
А хтосьці — сльвавы пірог —
і бамсь абодвух за парог!
Перакладла Вера Бурлак

ЛЬЮІС КЭРАЛ ПА-БЕЛАРУСКУ

сіметрый зрабіць першую частку, над якой («Аліса ў Цудакуце») таксама ідзе праца. Тлумачыць, што ў інтэрнэце змясціў адно чарнавік перакладу другой часткі «Алісы», які ў дадзены момант паляпшае. Ганарыцца тым, што яго пераклад верша «Жабавок» чыталі ля сценаў Крайст Чорч Коледжа ў Оксфардзе.

Вось жа, на дадзены момант у наяўнасці па-беларуску ёсьць трэй «залюстэркавая» Алісы і адна «дзівосная»... Першая рэакцыя — святое абурэнне. Нівы перакладу знакавых твораў сусветнай культуры не араныя (Дзе Гамер? Дзе Мілтан?! Дзе Панятоўскі?!?) — а яны вожжаюцца з любіменыкім — усё абы ўволю пакаламбурыць, прыкрыўшыся класікам, постмадэрністы клятыя! Але супакоіўшыся і признаўшыся за літаратарамі права выбару, што і як перакладаць, можна заўважыць нечаканы парадокс: перакладаў другой, менш культавай часткі кэралаўскай «Алісы»

па-беларуску ўтрай болей, чым перакладаў першай, культавай абсалютна. Для парыўнання: у рускіх другая частка існуе ў шасці версіях, а першая мае больш за тузін перакладаў... Я вырашыла высьветліць, ці мае цяга беларускіх творцаў да залюстэркавага свету містычны падтэкст, пагутарыўшы з Верай Бурлак і Максам Шчуром асабістасцю. Апроч таго, здабыўшы ўсім спектрам сродкаў — ад абавязкаў да шантажу — пірацкія версіі абодвух перакладаў, сутыкаю ілбамі перакладчыкаў, публікуючы розныя версіі ключавых вершаў другой часткі — па якіх зазвычай найяскравей бачна, хто і як даў сабе рады з фірмовым кэралаўскім абсурдам.

Увага: каб не траўмаваць пышчотныя натуры нашых творцаў і не заблытваць іх, у гутарках ужываюцца тыя варыянты імёнаў ды назваў, якія вынайшаў кожны з іх дзеля найвышэйшай мэты абеларушчання старой добраі Alice.

ЖАБАВОКІ

Упоўдні рысы барзюкі
Свярбяху а крыўляху,
Сычаша птах, і мертвакі
Ва горбех верашчаху.

«Хавайся, сыне, Жабавок,
Звышнедачалавек!
Час, дабы з піхваў ты валок
Жлухлівы крывасек!»

Узяўшы ў пяць вяшчарны меч,
Ваяр, змяноку здрэшы,
Акі Баян, пачаўша цеч
Размыслило па дрэўцы.

Се распярэджсан ён стаяў,
А тут не ў знакі — скок!
З дубровы сам сябе із'яў
Пачмурны Жабавок!

Іду на вы! Галоў далоў
Жалудны меч стрыгаша!
Страхом гатоў — і стрымгалоў
Дамоў асліак бяша.

«Дзе Жабавокі? Убіен?
Падзі да рук мая!
О, жарсны дзень! О, гласны дзень!»
Зрадзіцель успяяў.

Упоўдні рысы барзюкі
Свярбяху а крыўляху,
Сычаша птах, і мертвакі
Ва горбех верашчаху.

З раздзелу «Цімтарам і Тамтарам» («Tweedledum And Tweedledee»)

Раз Цімтарама Тамтарам
Гукаў на бой зацята,
Бо разламаў той напалам
Бразготку свайго брата.

Тут з неба рынуўся крумкач —
Злякаліся героі
І пачалі ўцякаць наўскач,
Забыўши аб дубоў.

З раздзелу «Шурык-Дурык» («Humpty Dumpty»)

Шурык-Дурык сядзе на муры,
Шурык-Дурык кульнуўся згари.
Каралеўскае пешае ѹ коннае рушанне
Ўзняць Шурыка-Дурыка ѿсёй грамадою
не дужае.

З раздзелу «Леў і Андарог» («The Lion and the Unicorn»)

Леў з Аднарогам вёў дубоў
за княжу ю карону,
Леў Аднарога перамог і кінуўся
ў пагоню.
Паднеслі ім і соль, і хлеб
(разынкі клалі ў цеста),
Пасля чаго пад бубнаў гром
іх вытурывалі з места.
Пераклаў Макс Шчур

«У АРЫГІНАЛЕ ГЕРАІНЮ ЗАВУЦЬ ЭЛІС»

Фота Сяргея Сяльчанкі

Макс Шчур — паэт, празаік і перакладчык. Нарадзіўся ў 1977 годзе ў Брэсце. У Мінску ў лінгвістычным універсітэце вывучаў іспансскую мову. З 1998 года — палітуцякач у Чэхіі. Аўтар п'есы «Смерць тырана» (Мінск, 1997), паэтычных зборнікаў «Амфітэатар» (Прага—Гданьск, 1999), «Ранні збор» (Стакгольм, 2006). За непублікованы раман 600-старонкавага сатырычна-палітычнага раману «Там, дзе нас няма» атрымаў прэмію Янкі Юхнаўца (2004). Заснавальнік інтэрнэт-часопісу www.niamiesta.se, у якім публікуе найперш уласныя тэксты і свае пераклады замежных аўтараў на беларускую. Перакладае з англійскай, іспанскай, чэшскай і іншых моваў. Паслядоўны перакладчык англійскай літаратуры абсурду: на сایце knihi.com публікуваўся яго пераклад «Кнігі бязглазду» Эдварда Ліра. Жыве пад Прагай.

— **Усяго адзін пераклад «Дзівоснай краіны» на беларускую (твой) — і аж трэй «Залюстроў»! Як ты думаеш, чаму беларускага перакладчыка вабіць менавіта гэты твор?**

— У часе майго навучання ў Мінскім лінгвістычным універсітэце адзін з маіх землякоў-берасцейцаў пераклаў першую частку «Алесі» на беларускую ў якасці дыпломнай працы, таму існуе прынамсі яшча адзін пераклад. На жаль, я пра яго ўсяго толькі чую — але такчаста бывае з нашым культурным даробкам: ён папросту не даходзіць да адрасата. У іншым выпадку кніжку маглі бы прачытаць на пару гадоў раней...

Я не ўспрымаю першую і другую часткі «Алесі» як розныя творы. Прынамсі, я перакладаў яго як адзін твор: выклікам самому сабе тады, у 2001 годзе, было зрабіць менавіта абедзве часткі. Тады ж я прапаноўваў надрукаваць твор цалкам, але выдаўшы чамусыці вабіла менавіта і выключна першую. Праўда, я вельмі рады гэтаму і спадзяюся, што праз гэта другая частка будзе больш «кэралаўская» за першую — ужо таму, што на яе дапрацоўку ў мене было непараўнальная больш часу.

— **Самае асноўнае пытанне да цябе — гэта, канешне, імя герайні. Чаму**

Алеся? Хоць крыху абазнаны чытач, адкажа табе: адрасаткі абедзвюх частак — канкрэтныя англійскія Alices, што рэальна існавалі...

— Ведаеце, вакол гэтай кнігі столькі міфаў... «Аліса», «Залюстроў», ці Вінні «Пух» альбо «Пэпі» Доўгаяпанчоха — гэта ўсё вельмі прыгожыя вынаходніцтвы рускіх перакладчыкаў, і яны зрабілі слушна, узняўшы чужы матэрыял да такога ўзоруна асвяення, што ніхто і не падумае пацікавіцца, а як там у арыгінале... Галоўнае, што Шэрлак Холмс — гэта Ліванаў, а Баярскі — Д'Артаньян. А ў арыгінале герайню кніжкі Кэрала завуць, вядома, Эліс — імя, якое па-руску перадаєш як Аліса, мае стара германскія паходжанне і па-рознаму гучыць у розных еўрапейскіх мовах: Аліс, Аліса, Аліч і г.д. Да нас яно могло прыўзіці із усходу ў форме «Аліса», ці з захаду ў форме «Аліцы».

Я мог бы доўга вагацца ў выбары «слушнага» імені для гэтага дзіцяці, калі б малады паэт Антон Тарас не падказаў мне простага і вельмі беларускага выisceцца — «Алеся», з якім я адразу ж і цалкам пагадзіўся: вось, думаю, у такіх рэчах трэба прыслухаўвацца да патэнцыйнага чытача... Ніколі б не падумаў, што давядзенца потым столькі тлумачыць гэту дэталь таму ж самаму чытачу, які чамусыці ставіцца да гэтага беларускага імені з такім падазорам... Мне гэта не зразумела. Па-чэшску, напрыклад, герайню кнігі завуць Аленка... Чаму, ёсьць жа Аліцэ? А вось таму: так пастановіў перакладчык і такая склалася традыцыя. Для мяне дзіўна, што разрыў з рускай традыцыяй перажывае нашы міны чытачамі так балюча. З гэтай жа прычыны назыву фільма «Pulp Fiction» выдаўцы фактчычна адмовіліся падаць у перакладзе, бо ён залішне адрозніваўся ад рускага — адсюль і ў нас з'явілася скалькаванае «Крымінальнае чытво».

— **Чаму гэта ўвогуле важна — абеларушчаваць Кэралаўскія англійскія рэалії?**

— Абеларушчаваць іх варты для таго, каб, парадакальнікам чынам, падкрэсліць «англійскасць» тэксту і аўтара. Но так, як іранізуе аўтар над нацыянальнымі звязкамі брытанцаў, беларусы з сабе не іранізуюць. Прыйклад: у арыгінале першай часткі Кэрал распавядае падручнікам гісторыю Вільгельма Заваёўніка і называе яе «найсушэйшай гісторыяй у свеце». Прыйкладзе я паспрабаваў быў замяніць яе на гісторыю неадбытай каранаціі Вітаўта, якую «спісаў» з «Кароткага нарыйсі гісторыі Беларусі» У. Ігнатоўскага — аднак рэдактар (Юрась Пацопа — М. М.), відавочна, пабаяўся такой самаіроніі ды вярнуў у тэкст Вільгельма. Для беларускіх хлопчыкаў і дзяўчынкам абодва гэтыя імёны — адноўлікавы «цёмны лес», але ёсьць адна дзяталь: нарманскія заваёвы, як вядома, для англічан — гэта адмысловы «адпраўны» пункт гісторыі нацыі, і менавіта з заўшынгія акадэмічнага «піётету» ў стаўленні да гісторыі і кітці Кэрал. Каб гэта перадаць, варты было (на маю думку)

прыйблізіць рэаліі да ўласнай сітуацыі, але рэдактар палічыў іначай.

Вядома, падобнае абеларушчанне непазбежна будзе ўспрымацца як залішне смељае, «адвольна» развязанне, таму не варта ім злouжываць без патрэбы. А патрэбаў можа быць некалькі: спрашчэнне (чужых імёнаў перадусім), тлумачэнне чужой рэаліі, якая ў нас адсутная (у падручніках па гісторыі дзецям не сустрэнца сухі і доўгі аповед пра Вільгельма Заваёўніка, але пра Вітаўта — бадай, так), ці простая неабходнасць — у выпадку моўных гульняў. Калі я ўжо самай назвай стаў на шлях «беларусізацыі», то стараўся трымашца яго і ў тэксце, але пры найноўшай рэдактуры другой часткі мы з Юрасём Бушляковым (рэдактар, які рыхтуе «Алеся») для выдавецтва «Логівінаў» — М. М.) імкнуліся пазыгаты «злоўжывання». Прыйкладам «беларусізацыі» можа быць «Жабавокі» — але і ён будзе хутчэй за ўсё ўспрыняты бальшынёй як «злоўжыванне» ў тэксце ведання рускага перакладу і наведання, як ствараўся арыгінал.

— **Што выклікала найбольшыя цяжкасці пры перакладзе? Якімі момантамі ты асабліва ганарыўся?**

— Ну, вядома, самымі цяжкімі момантамі і ганаруся. Напрыклад, у англійскай мове адсутнічае двайнное адмаўленне — каб захаваць сэнс цэлага абзашу, давялося такіх канструкцый павышукаваць... Аўтар любіць ствараць двухсэнсавасць з дапамогай шматзначных словаў — напрыклад, «crab» азначае не толькі «краба», але (сярод мноства іншага) і «адхіленне ад курсу», а выраж «to catch a crab» апісвае яшчэ і спосаб веславання... Прыйшлося выдумляць рэчы кшталту «Спыні тут, дзяўчо, відно ж крабаў». — Спыні тут, дзе човен дно шкрабаў... Хаця можна было адмовіцца ад перадачы слоўнай гульні, але менавіта такія сітуацыі для перакладчыка самыя цікавыя. Наколькі ѡдала атрымалася іх развязаць — тут можа быць сто меркаванняў (іх заўжды больш, чым варыянтаў перакладу). Я ганаруся тым, што ўсё-такі атрымалася.

— **Якія героі Кэрала твае самыя любімія? Чаму?**

— Калі казаць пра першую «Алесю», то мне сімпатычны і Белы Трусы, і абодва шаленцы, Заяц і Шапавал, якія выступаюць у абедзвюх частках, сімпатычны Чашырскі кот (я называю яго Добрушкім, ад Добрушу — прыйклад яшчэ аднаго адкінутага «злоўжывання абеларушчаннем»), Морж і Цясяль з другой часткі... Але самы любімі — бадай, Вусень з першай часткі (хаця ён спісаны з нейкага адстаўнога ваякі, я чамусыці зусім яго так не ўспрымаю)... Чаму? «Алеся» абагаўляе зайца за тое, што заяц — зухаваты...» (цытата з Сёмага раздзела другой часткі «Леў і Аднарог» — М. М.) Відаць, таму, што ён лаканічны, у адрозненне ад мяне.

— **Дзівосная краіна — ці Люстроная краіна — дзе хацелася б апынуцца?**

— У абедзвюх адначасова, вядома. Хаця апынуцца — не проблема, проблема звычайна адтуль вярнуцца.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЙ

► ЦІКАВА

АДЗІНОКІЯ КОМІНЫ СТУДЗЁНКІ

Кастусь ТАРАСАЎ

**У Студзёнцы, на беразе
Бярэзіны даўжынё ў
паўварсты, пакутліва сустрэлі
смерць у лістападзе 1912 года
сопак тысяч французаў, а можа
і больш. Гэта не адпавядала
чаканням і планам Напалеона.
Хто ж выпусціў перамогу са
сваіх рук?**

Пецярбургскі план

Аляксандар I склаў для фельдмаршала Кутузава і падпрарадкованых яму адмірала Чычагава і графа Вітгенштэйна план па перакрыці ўцёка французскага імператара.

Галоўная роля выпадала камандзіру 3-й арміі Чычагаву, якому трэба было ўзяць Нясвіж і Мінск і, заняўшы раку Бярэзіну, закрыць шлях адходу французаў. Корпус Вітгенштэйна, наступаючы ад Полацка, павінен быў не дапусціць уцёкі Напалеона ў прастору паміж Бярэзінай і Дзвіной. А Галоўная армія пад камандаваннем Кутузава, выгняночы французаў ад Масквы, мусіла завяршыць акружэнне. Па плану, у гэтым рэгіёне павінна было знаходзіцца 160 тысяч рускіх войскаў.

Аднак паводле тлумачэння Чычагава склад яго войска выглядаў цалкам інакш:

«Я оставил берага Дунай с 35 тысячами человек. Присоединив к себе армию Тормасова (в которой согласно письму Барклай-де-Толли считалось 80 тысяч человек), я нашел в ней только 20 тысяч чело-

вец. Следуя на Минск и Борисов, я вынужден был разделить войска на две части, оставив часть Сакену и часть Эссену. Затем у меня осталось 25 тысяч человек. Битвы на дороге к Минску, взятие Борисова сократили армию на 5 тысяч человек.

С этим слабым войском я должен был бороться против Наполеона, который имел под ружьем более 40 тысяч, из коих 27 тысяч участвовали в сражении при переправе. А еще были толпы безоружных численностью в 45 тысяч человек.

Былі і папрокі на адрас Кутузава: «Я надеялся дать Кутузову средство прийти к Березине в одно время с Наполеоном, за которым он (как писал в своих реалиях) следил по пятам. Мог ли я представить себе, что он останется на Днепре в 175 верстах позади, когда Наполеон подходил к Березине?»

Вось такім чынам замест 160 тысяч салдат, якія павінны былі б сустрэцца на Бярэзіне, да сярэдзіны лістапада толькі 25 тысяч арміі адмірала прыйшлі для затрымання Напалеона.

Дзеянні Чычагава

Досвіткам 7 лістапада рускі генерал Ламберт узў перадмостнае ўмацаванне, і раптоўнай атакай захапіў рэдуты. Палікі ўтрымлівалі толькі рэтраншэмент, з якога іх выбілі. Пяхота і кавалерыя Ламбера рушыла па мосце ў Барысаў.

Назаўтра ў горад прыйшёл Чычагаў. Аспілленне ад першага поспеху на Бярэзіне стрымала адмірала ад таго, каб распачаць неабходныя меры па абароне Барысава.

«Я выслал отряд графа Палена на дорогу к Бобру, чтобы препятс-

«На пераправа праз Беразіну». Мастак Ю. Фалат

твовать отступлению неприятели і войти в сувязь с графом Вітгенштейном, — тлумачыў Чычагаў.

— Но едва успел Пален отойти на 15 верст от Борисова, как наткнулся на колонну французской армии под началом маршала Удино».

Авангард Палена паказаў бяспечнасць, не выслаўшы выведкі, французы ж, выкарыстоўваючы мясцовасць, зламалі яго кавалерью. Яна авбалілася на свае пяхотныя падматацаванні, і авангард паспешліва збег да Барысава. За імі непрыяцель уварваўся ў горад. Усё войскі Чычагава начаваліся да моста, які хутка быў загружаны артылерыяй і абозамі. Адмірал спышаўся перафраца на правы бераг, і, каб ачысціць яму дарогу, з моста скідалі павозкі.

Здабыты з боем у французаў Барысаў не быў умацаваны на ват ліній траншэй, непрыяцель вярнуў сабе горад і наёс арміі Чычагава страты. Адмірал быў ашаломлены настолькі, што страпіць ініцыятыву. Не ведаючы, дзе Напалеон будзе перафраца, Чычагаў рассыпаў сваю армію па беразе Бярэзіны.

Дзеянні Вітгенштэйна

Ноч з 13 на 14 лістапада Напалеон правёў у Старым Барысаве ў доме Корсака. Менавіта тут калія Студзёнкі, дзе былі брады, ён вырашыў перафраляцца. Амаль усё хаты вёскі былі разабраныя французскім пантонерам для пабудовы мастоў, адзіную хату, у якой начаваў Напалеон, раскідалі на дровы, як толькі імператар ступіў на наведзены да Брылай мост. Днём пачалася перафрава, а праз некалькі гадзін узвялі другі мост для перавозкі артылерыі і абозаў.

«Пока Напалеон оканчивал постройку мостоў и продолжал перафравлять войска, — тлумачыў Чычагаў, — мне более ничего не оставалось делать, как собирать все отряды, которые я расставил вдоль Березины».

Раніцай 16 лістапада, гэта значыць тыднем пазней арміі Чычагава, да Бярэзіны прыйшёл граф Вітгенштэйн. Авангард

арміі, прывядуць французскае войска да разрухі. Так яно і атрымалася. Кутузав быў супраць таго, каб пераследаваць Напалеона ў Еўропе, за імперскімі межамі, але вайна з ім працягнулася яшчэ два гады.

Фельдмаршал Кутузав

Рускі імператар пасля паразы руска-аўстрыйскіх армій у 1805 годзе пад Аўстэрліцам ставіўся да Кутузава негатыўна. Аляксандар I ледзь пазбег палону, ён скакаў некалькі гадзін сярод цякаючага войска, быў стомлены, брудны, двое сутак не мяньяў бялізны, страціў багаж.

Але імператар усё ж даручыў Кутузаву камандаванне войскамі ў жніўні 1812 года. Аляксандар I так тлумачыў сваё рашэнне:

«В Петербургзе я нашел всех за назначение главнокомандующим старика Кутузова — к этому взывали все. Так как я знаю Кутузова, то я противился сначала его назначению, но когда Ростопчин в своем письме... известил меня, что и в Москве все за Кутузова, то, не считая ни Барклая, ни Багратиона годными для главного начальства, и когда Барклай, как нарочно, делал глупость за глупостью под Смоленском, мне не осталось ничего иного, как уступить общему желанию. Я назначил Кутузова...»

Такой жа невысокай думкі тримаўся пра Кутузава яго паплечнік генерал Баграціён. Яшчэ ж жніўня, за дзесьць дзён да прыезду ў войска Кутузава, Баграціён па-прароцку напісаў Растопчыну ў Москву:

«Хорош и сей гусъ, который назван князем и вождем! Если особенного он повеления не имеет, чтобы наступать, я вас уверяю, что тоже приведет к вам Наполеона, как и Барклай... теперь пойдут у вождя нашего сплетни бабы и интриги».

Вайна ў межах імперіі скончылася. У Вільні Аляксандар I прылюдна абняў Кутузава, уручыў яму Георгія першай ступені. Але ў гутарцы з прадстаўніком англійскага камандавання пры рускім войску генералам Вільсанам выказаўся:

«Мне известно, что фельдмаршал ничего не исполнил из того, что следовало сделать, не предпринял против неприяителя ничего такого, к чему бы он не был буквально вынужден обстоятельствами. Он побеждал всегда только против воли; он сыграл с нами тысячу и тысячу штук в турецком вкусе. Однако дворянство поддерживает его, и вообще настаивают на том, чтобы олицетворить в нем народную славу этой кампании. Отныне не подвергнут ее более опасности подобного предводительства».

1 студзеня 1813 года Аляксандар I аддаў загад войскам перайсці межы. У гэты час пасярэдзіне снежнага поля на руінах беларускай вёскі Студзёнка адзінока глядзелі на неба коміны.

► АБ'ЯВА

Шаноўнае спадарства!

11 снежня ў Палацы культуры ветэранаў (вул. Я. Купалы, 21) вяс чакае

вядомы беларускі бард і акцёр ВІКТАР ШАЛКЕВІЧ
з праграмай «Лепшае і новае».

Пачатак 19.00. Квіткі ад 15 000 да 20 000.

Даведкі: +375 29 649 08 88.

11 снежня
Палац культуры ветэранаў (вул. Я. Купалы, 21)
Квиткі — ад 15 000 да 20 000. Даведкі: (029) 649-0-888.
Квиткі прадаюцца: пераход Я.Копаса, пераход Кастрычніцкай, каса к/з «Мінск», каса Палаца ветэранаў, пераход калі Гум і інш.
Легенда аўтарскай песні «Беларусь, бард і актор з праграмай «Лепшае і новае».

Віктар Шалкевіч

Пасведчанне аб реєстрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНАВАЛЬNIK: Мінскія гарадская арганізацыя ГА ТБМ імя Ф. Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцева, 13. Тэл.: 284-85-11.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецкае юнітарнае прадпрыемства «Час навінаў».

Пасведчанне № 64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЭДАКЦЫI I ВЫДАУЦА:
220012, г. Мінск, зав. Інструментальны, 6-214.
Тэл.: +375 29 651 21 12, +375 17 280 17 91.
novychas@gmail.com; www.novychas.org

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Глутас-Маркет».
Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.

Замова № 795

Падпісаны да друку 04.10.2009. 8.00.

Наклад 5050 асобнікай. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы пазіцыі аўтара.
Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая.
Рукапісы рэдакцыі не вяртае і не рэцензуе мастакія творы.
Чытацкая пошта публікуюцца паводле рэдакцыйных меркаванняў.

Новы Час

Масава-палітычная газета
Выдаецца з сакавіка 2002 г.
Галоўны рэдактар
Аляксей Кароль